

TIGHT BINDING BOOK

brown book

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206249

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No 1 222 2 Accession No 1 2455

Author 1 222 2

Title 1 222 2

This book should be returned on or before the date last marked below.

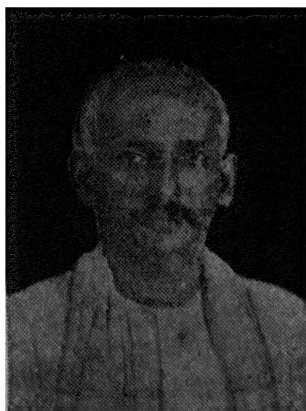

డాక్టర్ పట్టాభి

రచయిత:-

మల్లాది

76

ప్రకాశకుడు :

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్స్

బుస్సెల్లర్స్ అండ్ పబ్లిషర్స్

రాజమండ్రి.

వ్యాక్టర్ పట్టాభి.

(జీవితచరిత్ర).

చయిత:

మల్లాది లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

ప్రకటనకర్త:

పసుపులేటిబాపిరాజు,

శ్రీనత్యనారాయణపబ్లిషింగ్ హౌస్,

రాజమండ్రి.

1946.

రైటు]

[నెం 0—8—0

ప్రతులు: 1000

ది. 15—4—1946.

శ్రీశారదాముద్రణాలయము,
భట్నవిల్లి, అమలాపురంతాలూకా,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

యి. జి. 81.

తొలి పలుకు

శిధిమహాశయుఁగారా!

నేడు భారత దేశము దేశికుల తల ద్రిప్పినను రాజకీయ వాతావరణము సర్వతోముఖముగ విస్తరిల్లి భారతప్రజానీకమును నిరంతర మాశ్చర్యమగ్నమానసులఁ జేయుచు నీవిశాల భారతసామ్రాజ్యమహావృక్షము నుట్టుత లూగించుచున్నది. తరువరంబు తనశాఖాహస్తంబులను నల్వంకలకు సాచి యందు నిరూపింపదగు నంగుళియంబులను నుపశాఖలచే నొకంక సంపూర్ణస్వరాజ్యవాంఛాలతను, వేరొక వంక ప్రత్యేకాంశ్రాప్తినిర్మాణకాంతౌవేశలతను, మఱొకవంక హిందూముస్లిమ్ నేమీశావశ్యకతాలతను, ఇంకొక వంక జాతీయమహాసౌధమునకు గీటురాయి యనందగు నిర్మాణకార్యక్రమకలాపలతను దనవైపునకు ద్రిప్పకొనఁజూచుచు నేవంకకును బోలేక గిర గిర దిరుగుచున్నది.

నల్వదిగోట్ల భారతీయులలో నేకొందఱో దక్క తక్కిన వారంద రాశాఖోపశాఖలఁ బట్టుకొని యనుసరించుచు నల్లాడుచున్నారు. అందు లెక్కించి, చూచిన నాంధ్రులు రెండు గోట్లకు నైబడి కన్పట్టుచున్నారు. అచ్చటకూడ నొకరి నొకరు కలిసికొనజాలక గన్పిట్టినైగలతో ఆకలిమంటలతో కొందరును అధికలాభాలతో, అత్యాశాపూరితహృదయాలతో గొంద

ఋను, కల్పలతానదృశం బగు నమ్మహాభూజమును రెండింటి క్రింద దెగనరికినగానిముక్తి లేదను నల్లకల్లోలమున గొందరును జాతీయసమరాంగణమహాప్రసాదమునుండి యనంతసుఖంబు నందుచు నానందసాంద్రపీచికల దేలుచు తాత్కాలికసుఖ భోగలాలసులై వెలికి రానిష్టపడని తోడిసోదరుల నీవలకు బల వంతముగ లాగయత్నించుచు గొందరును, ప్రభుత్వనిర్బంధ మున స్వరాజ్యతారకమంత్రజపపునశ్చరణదీక్షోత్పరత నున్న తోడిసోదరుల విముక్తికై యష్టకష్టముల బడుచు కొందఱును పలుభాములకు గురియగుచున్నారని యాంధ్రులెఱుంగని విషయము కాదు.

ఏది యెట్లున్నను కపటప్రజాస్వామికప్రభుత్వనాటకము నందు ప్రధాన, అప్రధానపాత్రలను స్వార్థపరత్వమున యథోచితముగ నిర్వహించు దురభిమానపూరితహృదయులైన భారతీయులే కొందఱు పదవీవ్యామోహతత్పరతను, పాశ్చాత్య నాగరికతావేశనిబద్ధితమైన బుద్ధిలేశమునను, ఆ బూటకపునాటకమున తాటోటులు పల్కుచు, ప్రహసనపు శేకాంకనాటికల మధ్యమధ్య నాడుచు మానవప్రపంచకమునకే మానహాని గల్గించుచున్నారు. ధర్మ మధర్మముగను, సత్యమసత్యముగను నిరూపింపజాలు వికృతమనీషాధురంధరులు స్వార్థపరత్వమున జగన్నాటకసూత్రధారు డొక డున్నాడని నిరూపణజేయ ననమరులై త్రొక్కిటలాడుచున్నారు. వీరి తొర్రత్రొక్కిడిచేసత్య మార్గాన్వేషణమున మానప్రాణముల నైన వెచ్చించు సాహసముగల ధీశాలురు పలువెతల బొందుచున్నారు.

(5)

అట్టవారిలో నీవిశాలాంధ్రమున వేల్పుటేటికైన నెదు
రీదజాలు గంభీరహృదయులు, సర్వసంగపరిత్యాగులైన దరిద్ర
నారాయణులు, త్యాగధనులు, పవిత్రశీలురు, ఉదారహృద
యులు మాతృదాస్యవిమోచనాభారదురంధరులు పలువురు
గలరు. వారిలో నొకడు బృహస్పతితో డీకొని వాక్కలహము
మహాశాంతముగ జరుపగల విద్యాశిరోమణియు, మఱొకడు
సప్తసముద్రముల నవలీలదాటగలప్రజ్ఞాచతురుడు, రాష్ట్రపతు
లనైన తౌప్రములుగ నెంచి ఈసడింపగల మేధావియు,
ప్రపంచమందలి జీవకోటినంతను తనరిననామృతముచే నొక్క
తాటికకు ఉపన్యాసవాగ్ధురీవేగమున నాకర్షింపగల మహా
వక్తయు నిట్లే తెలుగుసోదరులు ఆంధ్రాకాశమున మిణుకు
మిణుకుమను నాశాజ్యోతుల నింపి యాంధ్రమాతను బంగారు
పల్లకిపై నెక్కించి యిటు రాయలసీమను అటు చాళుక్యసీమను
సర్గనిమేషమున నంగాంగిభావమును పెంపొందించి యాం
ధ్రౌన్నత్యమును

“బ్రతికి చెడినట్టి ప్రాగ్గౌరవప్రపత్తు
లూరకే పోవు తల్లి! యెవ్వారికైన”

అను చాటూక్తి చలోక్తులతో తెనుంగుసీమను నింప
గలట్టి రాజకీయవిజ్ఞానులును విద్యావైశద్యమున ప్రాచ్యప్రతీచీ
ఖండముల పేరెన్నికగన్న యాంధ్రమాత బిడ్డలలో నందందు
సృష్టికర్తనుగూడ నార్థికజీవితమున తలదన్నిన పవిత్రమూర్తు

(6)

లును నున్నారు, అందుచే నట్టి మహనీయుల జీవితచరిత్రములను మాతృభాషలో వెలువరించు దలంపున సింహాపలోకన మొనర్పగనే యెటనుండియో మాదృష్టిపథమున నొక తెనుగు నాయకుడు కారాగారవాతాయసమునకు పునాదిరాయి యన దగినట్లు కాలముం గడపిన దేశసేవాధురంధరుడు సాక్షాత్కరించినాడు. అతడే కృష్ణామండలమున నేడు దిగంతవిశ్రాంతి నొందిన పట్టాభి. ఇట్టివారిజీవితచరిత్రము నాంధ్రభాషయు కీర్తి పండితులు, ఉపన్యాసకులు, వారు వీరననేల జగమంతయు చేతబట్టి తలలూచి యమందానందసంతోషభారమును పొందుదురను నుదారభావముతో నింతదనుక వెల్లడించిన తెనుగు నాయకుల చరిత్రములకంటె నుత్తమపథమున కేవలము రాజకీయవేత్తలైనవారి చరిత్రములను వ్రాయించి ప్రచురింప నమకట్టి దీని నాటవజాతిరత్నముగ బ్రచురించితిమి. ఆంధ్రసోదరులింకను యెంగిలిభాషలను విడనాడి సత్వరాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణయత్నమును సిద్ధింపజేయు ఘంటాపథమును నిర్మించుకొందురుగాక.

ఇట్లు,

ర చ య త.

ఉ ప క్ర మ ణీ క.

‘నుతలపూరితంబు లగు

నూతులు నూటిటికంటె సూన్యత

వ్రత! యొక బావి మేలు; మఱి

బావులు నూరిటికంటె నొక్క- స

త్కృతు నది మేలు; తత్కృతుశ

తంబునకంటె సుతుండు మేలు; త

త్సుతశతకంబు కంటె నొక

సూన్యతవాక్యము మేలు; చూడఁగన్’

ఈయమృతోపమానమైన పరిగుచ్చ మీనాటి కించు
మించుగా తొమ్మిదివందలయేండ్ల క్రిందట నొక సరస్వతీ
పుత్రుఁడు తనయనుభవమనెడు బంగారుశిలాఫలకమున చిత్రం
చి భరతఖండమందలి భాగ్యసీమలలో నొక్కటియగు తెనుగు
సిమ నెన్నుదుట నల్వంకలకు గానవచ్చుపగిది భారతకథావీధి
లోని తొలిస్రాంగమున వ్రేలాడగట్టి తనసాండిత్యగరిమ యను
మెఱుంగురవ్వ దిద్ది యేనాటికిని మాలిన్యము నొందకుండ, తన
యశశ్చంద్రికయను తెఱ నొకమాదిరిగ గప్పి క్రిందికి జార
కుండ తనసాహితీపాంకమును బోలువెట్టి, యన్యు, లెవ్వ రప
హరింపకుండ తన కవితాపుత్రికను కాపువెట్టి, యంతతో విర
మింపలేక తత్ప్రాంతపరదేశములందును, పరిసరములందునుతన

సహచరుల నిర్వహణను పహారా నిలిపి మఱొక్కమా రాచిత్రమును బూజు దులిపి, సుస్థిరత నిశ్చయించి భావికాలమునకూడ నెట్టియనోధము గలుగకుండ తత్సార్వభౌమమున శిలాశాసనములను భటులనునిల్పి యమృతధారాప్రశస్తంబగు తనహస్తంబు నెత్తి తేనె చిరుకుల చిలికి గగనవీధి కగసినాడు. నేటికిని యా ఫలకము తెనుగుసీమనల్లిక్కులకు గన్పట్టుచు నాంధ్రపుత్రులను హర్ష సాగరవీచికల ముంచుచునే యున్నది.

కాని యా మహనీయుని యాశీర్వాదప్రభావమో, ఆంధ్రమాత చేసిన పూజాఫలమో, ఆంధ్రుల ప్రాచీనపు బౌద్ధత్వముం దెలుపు జయపతాకచిహ్నమో, చెప్పలేముగాని యాంధ్రక్షేత్రమున ప్రతికాలమందును, పుణ్యధనులు, పవిత్ర జీవనములు, త్యాగమూర్తులు, ఉదారస్వభావులు, ధన్యచరిత్రులు పరమపతివ్రతాలలామలు, వీరాగ్రేసరులు, భక్తశిఖామణులు, మహావిద్వాంసులు, సూతనమితకర్తలు, నవీనశకకారులు, నవనవోన్మేషప్రతిభావంతులు, కర్మయోగులు, త్యాగధనులు, పుట్టి తమ జీవితములను ఆంధ్రభాషాసేవకో, ఆంధ్రదేశసేవకో ధారపోయుచునే యున్నారు.

అందు గొందరు కేవలజగజ్జేగీయమానయశోవిశాలురై సారస్వతక్షేత్రమున నవీనబీజములను నాటి వాటిని తనరసనామృతముచే బోధించేసి పోషించి కీర్తివల్లకల దశదిశలకు బ్రాకించి శుక్తిముక్తామణులు బంపించి యాంధ్రసోదరుల కందిచ్చువారు గలరు.

మఱికొందరు కేవల వీరాగ్రగణ్యులై తమ భీమబల ప్రతాపమును విదేశీయులకు కూడ చవిఁ జూపించి ఖండఖండాంతరముల స్వవర్ణహారతుల నందుకొనిన వారున్నారు. వేఱు కొందరు తమ జీవితములను, ప్రాణములను దేశమాతకే యర్పించి దేశసేవానిమగ్నులై తోడి యాంధ్రుల మన్ననల నొందినవారున్నారు. వారి నందఱను బేర్కొని వారి కార్య కలాపముల నిట వ్రాక్కుచుట ప్రస్తుతాంశకథనమునకు విరుద్ధమేమో?

నేటి తెనుగుసీమలో విశ్వజగత్తునకు విజ్ఞానఫలదం బని వేదకల్పకము బుట్టిన యాలవాలమని, సంకల్పమాత్రంబుననే సృష్టికిఁ బ్రతిస్పృష్టి సలిపిన యార్ష సంతతుల ప్రాచీనప్రతిభను నిలబెట్టగల శక్తివంతులున్నారని, సత్యమును, అహింసను, రక్షింప దీక్షవహించిన తమపూర్వీకుల ప్రకృతిధర్మలత శుష్కింపలేదని, తెనుగుతల్లి కాండీరవీరులను గన్న వీరమాత యని, శంకరుఁడు, రామానుజుఁడు, మధ్వాచార్యుఁడు మొదలగు మత కర్తల యాశయములు కురిగి, కృశించి జీర్ణములు కాలేదని ఋజువు చేయగల మేధావంతులు, సదాచారసంపన్నులు, త్యాగధనులు, పలువురున్నారు. వారిలో రాజకీయప్రాంగణమున తెనుగుపతాకమును కేల గీలించి నిలిచి యాంధ్రమాతకును, భరతమాతకును జయజయధ్వానంబుల నలుపు ధీరులు కొందఱున్నారు తెనుగుగడ్డనజీవమే యున్నది తెనుగుగడ్డనజీవమే యున్నది

ఊపరక్షేత్రము కాదు. తెనుగుబిడ్డ తేజస్సంపన్నుడే గాని దీనుడు కాడు. తెనుగురిక్త మినాడు అహింసాపథమున బడి జీరలు వారినది. ఆంధ్రీమాత తన యనుంగుబిడ్డలు కూర్చిన తూగు టుయ్యాలలో నూగులాడి వాడవాడలనూరేగి నౌతమి కృష్ణవేణీతుంగభద్రాదిపావనదళముల దానమాడి యాంధ్రీ విష్ణువర్ధనుని జేజేలందుకొనుచు నుత్సాహవతియై నిజాలయంబున జేరి తన గారాబుబిడ్డల కాంధ్రసుధను సంచిపెట్టి ఆంధ్రీ విశ్వతల్పంబున సరియైన సరిహద్దుల గట్టుకొని తన ముద్దుబిడ్డలతో మురిపెంపులాడుచు యాంధ్రీరమణీలలాడు సువర్ణహారతుల నందు కోజు రాసున్నదని యథిలానని కలంగింప నల్పంకలకు దన పుత్రీరిత్నముల సన్యాసదేశంబున పయనమందినట్లు నమ్మదగిన వార్తాసృవంగులు జన్మించిననని చాటు దేవనూతలో యన నాంధ్రలోకమున సర్వతోముఖముగ సంస్తవనీయులైన యాంధ్రీపుత్రులున్నారు. అందొక్కని జీవితమునేమన మిపుడు పరిగపనున్నాము. అతఁడు భోగరాజు కాకపోయినను భోగరాజు ఆంధ్రీమకుటముతో పట్టాభిషిక్తుడు కాబేదుగాని యతడు పట్టాభి.

జననము.

‘ద్యుమణి పద్మాశిరిము విశేషముగఁ జేయు
కుముదహర్షంబు గావించు సీమృతసూతి

అర్థితుడు గాక జల మిచ్చు సంబంధమును
సజ్జనులు చాగె వరహితాచరణములు'

పట్టాభిషీతారామయ్య 1840 శాస్త్రమున నాటికి
కృష్ణామండలముగను నే, పచ్చిమనోహరమండలముగను
వ్యవహరింపబడు వలూరు తాలూకాలోని యొక పల్లెటిగ్రామ
మగు 'గుండుగొవలు' లో జన్మించెను. ఇంటిపేరు భోగరాజు
వారు ఆంధ్రునియొగిబ్రాహ్మణులు వీరిపూర్వీకులు గ్రామసేవా
తత్పరత గ్రామకరణములుగ నుండువారు. వీరి జనకులాగ్రామ
మునకు కరణము. సామాన్యగృహస్థు. ధనవంతుడు గాడు.
ఆరామ గ్రామకరణమన్న నేటివలె నొక చిన్న ప్రత్యోగ
నెంచువారు కాదు. అప్పటికరణాలకు గ్రామలెక్కలు రాయ
డంమాత్రమేకాదు. వారిలో నొన్నిచోట్ల మహోద్దండులుండు
వారు ఆపలుకుబడి, ఆపరిపాలనావశిష్ట, ఆవితరణము, ఔదా
ర్యము, ధర్మనిర్వహణము నేటి కరణాలలో పూజ్యము.

ఆకాలములో నొక్కొక్క గ్రామకరణము ధనవంతు
కు కాకపోయినా బాత్తిగా నినుపేరువ్యాప్తగా గ్రామంలో వచ్చే
తగవులను పంపించుచుండెడివారు గ్రామంలోకి వచ్చిన అన్ని
రకాల బిత్తిభ్యగ్యులను పంపించుచుండెడివారు, పండితులుగాని
కవులుగాని యెవరైనో సంచారించి గ్రామంలోవుండే పెద్దల
నందన్న పోగుచేసి తృణమో, కణమో ముట్టజెప్పి పంపడం
లోను ఒక ఘట్టమిది ఆగ్రామానికి అన్నివిధముల నుండును

పాలకుడునై సమస్త కార్యభారాన్ని స్వగౌరవంతోను కరణానిదే ఆధిపత్యం. చాలామంది గ్రామకరణాలు కృత్రిమీకరణం చేసివట్లు తెలియవస్తోంది. పట్టాభితండ్రి ! ఆగ్రామకరణంహోదాలోనే వుండి గ్రామంలో అందరిచేతా మంచివాడని, శాంతమూర్తిని, దాతయనికూడా చేయబెచ్చుకొన్నాను. ఇప్పటికీ వారిదాయాదులు కొందరికాగ్రామంలో వున్నాయి. వాగున్న దాతలుగానే పరిగణింపబడుతున్నారు. పట్టాభి అట్టి పేదకుటుంబంలోనే జన్మించాడు. అయితే యతని భావికాలపు ఔన్నత్యం పసితనంలోనే బాటలు వేసుకోవడం మొనలెట్టింది. అదేమి యాచారమో కాని ముచ్చటగు మహాపురుషుడని పించుకోదగ్గవాడల్లా బహు పేదకుటుంబంలోనే చాలామంది జన్మించటం మనం ఎరుగుదుము. పట్టాభిని కూడా ఆజాగితాలోనే వాగ్దాము.

పిద్యాభ్యసము పదామము.

‘వరకృప భృత్యులయందు నిజ

నర్తమునం దినుకులవృత్తి కా

పురుషులయందు శాస్త్రమును

బుద్ధులయం దనురక్తి దాల్చి స

ద్గురువులయందు శౌరవము

కోనియున్నందు నయంబు రాజులం

నరిజనులందు శౌర్యము మృ

గాఢులయందు ప్రగల్భభావ మీ

వరుస గళాప్రసాదములు

వాఙ్మయందు వసించు లోకముల్

పట్టాభిరీచనయేను రాగానే తండ్రి పాతశాల కంప
డం మొనర్చెను. చున్నచోననాడు, మేధావంతుడు అవడం
చేతి రెండేర్పాదానీకం గ్రామవిద్యాలయంలో నతనికి చదువు
పూర్తియింది. పైచదువు చెప్పించాలి. అక్కడ దగ్గరగా
వున్న యేలూరు పరిశిష్ట పసిపల్లవా కొక్కడూ వ్రంధగలడా?
అక్కడను చూచుకోవాలి? పోని తనుగూడా కుటుంబంతో
అక్కడే మకాంబిడిచే? గడిచే ఎన్నులేను. అందుచేత కుమారుడు
చదువుమీద చూస్తే శిక్షను ఆతనిలోనిగూఢమై యుండే
చురుకుగానీ, చాకచక్యాన్ని ఆయనచూచి సాహసించి
యేలూరు పట్టణములో ప్రవేశపెట్టాడు.

పట్టాభి ముంచిమూటకా బడిజోలి నాచేత అక్కర
లేదు. తనచదువేమో తానేమో? అంతే. చాలా పొదుపరి
అతనికి రెండే పాఠ్యాలు, రెండే గోవులు, రెండే ఖండు
వాలు ఉండేవి. ఒకరినీ తీరుతాడు సమయంలో పురికి ఆరేసు
కొని ఒకజత కట్టుకొని బట్టక పొయ్యేవాడు. ఇప్పటికొందరి
విద్యార్థులూగ తనువారుచంపే డబ్బు అల్లరి చిల్లరిగా ఖర్చు

పెట్టేసి ధూమ్రదండాలు, కారాకిళ్ళీలు అలవాటు చేసుకొని పరీక్షల్లో దండయాత్రలు కొట్టే రకంగాదు. ఏటా పరీక్షల్లో ప్రతీక్లాసులోనూ ఫస్టుమార్కు తెచ్చుకుంటూ విద్యాధికారుల వల్ల యితరులవల్లా డబ్బులు, పుస్తకాలనూ బహుమతులు పొందుతూ తనకు వచ్చిన డబ్బులు కూడ బెట్టుకుంటూ 1894లో మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో కృతానుష్ఠానాడు.

అత డాక్టర్ శ్రీమంతుడు కాకపోయినా బాల్యమునుండి తెలివితేటలవల్ల స్వయంపరిశ్రమవలన శ్రద్ధవలన అభివృద్ధి లోనికి వచ్చినాడు. ఇప్పుడు కాలేజీలో చదవాలి. తాను కూడ బెట్టుకొన్న డబ్బుతోనూ తండ్రిపంపే స్వల్పధనంతోను ధైర్యాన్నే డిశితగాచేసుకొని బందరునోబుల్ కాలేజీలోప్రవేశించాడు. ఆసమయంలో నోబుల్ కాలేజీలోబ్రహ్మసూతాచార్యుడు, షో పకారపారీణుడూ, మహావక్త్ర ఆయన బ్రహ్మర్షి సర్. ఆర్. నెంకటరత్నంనాయుడుగారు బ్రధానాచార్యుడు. పట్టాభిలో ప్రతిఫలిస్తూన్న వినయవివేకసంపదను, భావిప్రతిభను ఆయన గురుతించి యభిమానం చూపడం మొదలుపెట్టా జితజిమిద, సదయహృదయుడు, విద్యార్థులను పితృవాత్సల్యంతో లాలించే వాడు. ఆయన నాయుడుగారిచే పట్టాభి ఆకర్షింపబడి ఆయన కభిమానపామున్నాడు. నాయుడుగారు విద్యకీ విజ్ఞానానికి వినయమునకూ మచ్చటంతవిలువను విత్తమున కిచ్చేప్రకృతి కల వాడు కాడనే విషయం పట్టాభిగారికి కానిక తేటలెల్లమే. ఆయన

గురుత్వము పట్టాభికి చక్కని విజ్ఞానసంపత్తిని, సమయజ్ఞతను, సరసవాచాలత్వాన్ని ఉదారమతాభిప్రాయాలని సమకూర్చింది. అవి కావడంగా పట్టాభి నోబుల్ కా లేజీలో వేతనం చెల్లింపనక్కర లేకపోయింది. అచట విద్యార్థిబృందంలో జరిగే డిబేటింగులలో తనయసామాన్యమైన బుద్ధికుశలతను, వాక్పాస్తిమను చూపి ప్రతిభావంతుడనే పేరుపొంది 1893 లో యస్. ఏ. పరీక్షలో మొదటివాడుగా నెగ్గాడు? అట్టివానికి ఏదీ కొంత రాదుగదా? పట్టాభిప్రజ్ఞకు కా లేజీలో నాయుడుగారి యింటి వద్ద జననీజనకులు మహదానందం పొందట మల్లావుంచి నోబుల్ కా లేజీస్థాపకులు అతనివల్ల తమకాలేటి పేరువచ్చినందుకు ఎంతో కులికినారు. అయితే ఆకాలేజీలో ఉండగానే అయూచితంగా అసంకల్పంగా అప్రియత్నంగా ఆమేధాశాలికి శింగరాజు సుబ్బారావు పంతులుగారి విద్యార్థివేతనం లభించింది. దానితో ముందుచదువు బాగా సాగడానికి అవకాశమేర్పడింది.

అందుచే పట్టాభి యూవేతనంతో చెన్నపురికేగి యచటి క్రైస్తవకళాశాలలో బి. యే. తరగతిలో ప్రవేశించి చదువు ఆరంభించినాడు. అక్కడ కూడా విద్యార్థిమండలంలో నేమి అధ్యాపకవర్గంలోనేమి కొలదికాలంలో పట్టాభి మంచిపేరు సంపాదించాడు. ఈనాడు ప్రభుత్వోద్యోగాలలోను దేశంలోను ప్రతిభావంతులను పేరొంది ఉన్నతోద్యోగులైన యున్నచాలా

మంది పెద్దలతని కచ్చట సహాధ్యాయులుగా వుండేవారు మద్రాసులో పట్టాభి యేవిధమైన సభలు జరిగిన హాజరౌతూ అవకాశం దొరకితే తానుపూడా మాట్లాడుతూ వక్త అని పించుకున్నాడు. ఎప్పుడూ స్కూలువున్న కాలే ముండేకొను ని కునికిపాట్లుపడే నేటివిద్యార్థులలో కొందరినెలాగో నిరంతరము దేశీయార్థి కాభివృద్ధికి విజ్ఞానరోహదానికి ఉపకరించే శాస్త్రగ్రంథాలు రాజకీయగ్రంథాలు, చారిత్రామికాది వివిధవిషయగ్రంథాలనూ చదువుతూ వుండేవాడు. అందువల్ల కే వీ విషయంమీదనైనా ఘంటలకొద్దీ మూటలాడగల ప్రజ్ఞా బాహుళ్యం అలవడింది. అతడిచూపు యెప్పుడూ ముందుకే వుండేది. కాలేజీవిద్య పూర్తి కావడంతోనే పైన యేం చదువుదామా అనే ఆలోచన చేసేవాడు. ఏవిధంగా దేశసేవ మనం చెయ్యగలము! మన తెలివితేటలు, చదివిన చదువు స్వ్యాధానిక్కాక దేశానికే ఉపయోగపడాలి. అనే పూహ లభినిబుల్లో నిరంతరం అనేకవిధాలుగా తిరుగుతూ వుండేది. భవిష్యత్తు యిలా వుంటుందని యెవరుచేప్పగలడు.

3

వి వా హ ము

“ఇంచుక ముద్దు లేనగువు

లింపగు సవ్యవిలాసనూక్తు ల

భ్యంచితలోలదృష్టియు న

వారుణపల వమండలంబు ని

ర్పించు సలీలయానములు

మేలుగ యశానసలక్ష్మిశోడ న

ర్పించు మృగాక్షిచందము ల

తిప్రమదంబు ఘటంపజాలదే,

తూర్పుగోదావరీమండలానికి మకుటయమానంబైన కాకినాడలో ఏకాలంలోనూకు ప్రజాన్యాయవాదవృత్తిలో అందె వేసిన చేతులుంటున్నాయి. గంజాం నెంకటరత్నం పంతులు గారు అనే న్యాయవాదప్రముఖుడు కాకినాడలో ప్రఖ్యాతి నొందిన ప్రజానాయకుడు శక్తివంతుడైన న్యాయవాది. పైతులవిషయంలో అనేకవిధాలుగా పాలుపడే పరోపకారి. అనేకప్రజాహితకార్యాలలో ఉత్సాహాన్ని, అభిలాషను ప్రజాపనిచేసే ధార్మికుడు. న్యాయంగా ఆర్జన చేసేవాడు. చాలి నంత ధన ముంది. ఇంకా ఆర్జన చేస్తున్నాడు. ఆయనకు పెండ్లి యీడు కొచ్చిన కుమారీమణి ఉంది. పంతులుగారి కామె యేర్పకపుత్రిక. పుత్రసంతానం లేదు. ఆకారణంచేత నరా న్వేషణార్థం దేశమంతా గాలించాడు. లభ్యంకాలేదు.

కుమార్తెకు పెళ్ళి చేసితీరాలి. తగిన వరు డెక్కడా లభింపలేదు. ఆయనలోని ఎంతమాత్రము లేదు. పరుషున్నాడని తెలిసిన చోటికల్లా వెళ్ళాడు. ఆయన మనోనిశ్చయమేమిటోలే వరుడు విద్యానింతుడై యుండాని, కురూపి కాకుండా

వుంటే చాలు. ధనవంతుడు కాకపోవడానానరే. | ఈ కాలంలో ఆడపిల్లలకు పెళ్ళిల్కు చేయవలసిన తండ్రిలుపడే కష్టాలు అతి తం. పంతులుగారు తిరిగిన చోట్లలో ఏకోనంకర గోచరిస్తూనే వుండేది. తగినంత భూసనతివుంటే సాంప్రదాయం మంచిదిగా కనబడకపోవడం. ఈ రెండూ వుంటే గోత్ర మొక్క- అనడం, అదీబాగావుంటే వరుకు నిశాసీదారు కావడం, విద్యాదినుగుణాలతోపెరిసివుంటే యంగవైకల్యం, ఇవన్నీవున్న చోటకడే తే అర లకారంవరకూ కట్నం ఆశించేవాడు కావడం ఈవరిస్థితి లన్నీ జూచి విసిగిపోతున్నాడు.

ఇక నిల్లా వ్యవహారం కాకని తెలుగు దేశంలో స్త్రీవున్న కళాశాలలమీద వృష్టినిగుడించి అన్నీకలియజూచాడు. లాభం లేకపోయింది. మద్రాసుప్రయాణం గట్టి, అధికారులకో మాటలాడి తెలుగువిద్యార్థుల ప్రీస్తుతీసుకొన్నాడు. అన్ని కాలేజీలు అయిపోయినాయి. క్రైస్తవ కళాశాల ఒక్కటే మిగిలివుంది. అక్కడకు వచ్చి సమాచారం వాకపు చేశాడు. ఆ కాలేజీలో వుండే తెలుగువిద్యార్థులకో రూపంలోను, చురుకుతనంలోను సద్వర్తనలోను, విద్యాప్రతిభలోను, దిట్టయైన పట్టాభికి యచటి ప్రిన్సిపాలుసలహామీద పిల్ల నియ్యడానికి నిశ్చయించి ఆవార్తను వరుని తలిదండ్రులకు తెలిపినాడు. పంతులుగారు సదసద్వివేకము, వ్యవహారదక్షత కలవాడు కావడంచేత ధనవంతునికి తలయొగ్గక విత్తహీనుడై గా 'విద్యావిసయసంపన్న' అని శాస్త్రంకాబట్టి ఇతడే తనకుండుకు తగినవాడని నిర్ణయించు

కున్నాడు. ఈసంబంధాన్ని నిశ్చయించినందుకు బంధులొక మంత్ర ఆయన పోలింగ్, విన్నయూనిక ఆనందించింది. వధువు మాట చెప్పాలా?

వినాహం చాలనై భవంగా జరిగింది. నెంకటరత్నంగా ఈ పితృపురింపాహారానావాల్లడను కానడంచేత రాజావారి యేనుగును పెప్పించి యంబోరీమీద వధూవరుల నెక్కించి కాకన-డవిధులలో పో గోంపు అంతనం జరిపించాడు. ఆనాటి నుంచి యతఃపై గృహాల పూతోబాటు భాగ్యలక్ష్మీకూడావరించింది. గోజాలు తిరిగిబడ్డాయి. పట్టాభి బీదవాడై తేనేమి అదృష్ట వంతు డయ్యాడు. పంతులుగారు నీ అదృష్టమునచ్చిన యే ఉన్న తప్యేక్ష గా నేను ఉన్నాను. చరిత్రనువడించేత వి. ఏ. పరీక్షలో కృతార్థుడు కావడంతోట అక్కడే యం. బి.బి. యస్ పరీక్షకు సెడన గావించినాడు.

బుద్ధిమంతులకు నాభ్యంకాని దేదీ పుండదని ఘంటా పథంగా చెప్పినచ్చునుగదా! అలాటప్ప డీలాకాయ లోకాయ సరీక్ష ఓలెక్కా? 1941 లో ఉన్నతనైద్యవిద్యాపట్టభద్రుడయ్యాడు. మేధావంతునిబుట్ట యేపిషయంలోనైనా ప్రత్యేక ప్రాభవాన్ని చూపుతోనే వుంటుంది. ఆరోజుల్లో ఉన్నతనైద్యవిద్యాపట్టభద్రులలో పట్టాభి యతీతమైన శక్తివంతుడని కొలదికాలంలోనే ఏరుసంపాదించాడు. నైద్యవృత్తికిముఖ్యంగ

పుండవలసినది రోగనిదానం. రోగనిర్మయం చెయ్యలేనివాడి దగ్గర యెన్నిమందులున్నా పరికరాలున్నా ఏమిప్రయోజనంలేదు. ఆవిషయంలోను, శాపథనిర్మయంలోను ఉద్దండుడని పేరుపడ్డాడు.

౪

వృత్తి—ప్రజా సేవ.

‘అతనికి వార్ధికుల్య యగు

నగ్నిజలం బగు మేరుశైల మం

చితశిలలీల నుండు మద

సింహము జింక పోతంగుండు దాల్పుర గో

పితఘణిపూలదండ యగు

భీష్మవిషంబు సుధారసం బగున్

క్షీతి జనసమ్మతం మగు సు

లీల మ దేవ్యనియండు శోభిల్లున్

మనదేశంలో 20 శతాబ్దంలో వైద్యవృత్తిలో నుండే వారెక్కడ చూచినా తండ్రిపతండాలుగా కనుపిస్తారు. అయితే వీరందరికి యీవృత్తివల్ల పొట్టగడుస్తోందని చెప్పలేము కేవలం వైద్యం చెయ్యడంలో ప్రజ్ఞగలవానికే రాబడి వస్తోందని చెప్పలేము. ఒక వైద్యుడికి వచ్చిన మందుల బంగీలు

అన్నీ తిరిగి స్వస్థలమే చేరుకుంటాయిట. మరోనైద్యుడు గచ్చాకుబుచ్చాకు మందులిస్తే లక్షలు గడిస్తాట్ట. ఈవృత్తికి పెట్టుబడి పెట్టి వృత్తే మానుకున్నవారూ వున్నారట. ఈవృత్తిలో కొందరికి నాచేతిమాత్రా నైకుంపియ్యూత్రా అనేపాట వారి బోర్డు మీదో మొహంమీదో వ్రాసే ఉంటుందట. కొందరు సంచలీలో గొల్లుమంటు ఉంటే గొల్లుమనిసిస్తారట. అందుకనే నైద్యునికి చేతి చలవ ఉండాలంటారు. నైద్యుల్లో కొందరు రోగికి పెట్టుబడికూడా పెడతారు. కొందరు రోగినిచూడ్డానికి నడిచేవస్తారు. మఱికొందరు రోగిని చూడ్డానికిరితూలోవస్తారు. మఱికొందరు డాబుగా జుక్క నిలవండి అంటారు. ఇదివరకే గడించినవ్యాజైతే నువ్వు కాంపౌండ్ల తోను కారుమీద వస్తాడు.

మనపట్టాభి కల్లాటి ఆడంబరాలు లేవు. అపవాదిలు లేవు. ఆదినుంచి రోగనిదానం బాగా పలిసినవాడనీ, ఫీజు కూడా సరసంగానే వుంటుందనీ కటువుమనిషిగాడని పేరు పడడంచేత వృత్తికూడా చాలాసాఫీగా నడవ నారంభించింది. ఎక్కడ పుచ్చుకోవాలో ఎక్కడ మానెయ్యూలో ఏసమయంలో గుంజాలో ఏసమయంలో చేవొవలాలో ఎప్పుడుబిగి బట్టాలో బాగా ఎరిగి మసిలేవాడు. వృత్తిలో సమర్థుడైనట్లు సంపాదనలోకూడా సమర్థుడే. ఆదినుండి పొదుపు అతిశయింప వాలు. ధనార్జనలో నేర్పు, సవ్యముగాను, జాగ్రత్తగాను ఖర్చు

చేసే పరిజ్ఞానము అలవాటు చేసుకున్నాను. స్వతంత్రంగా యీ వృత్తిలో మనము సంపాదించుకోగలమునే ధైర్యంచేతి గవర్న మెంటు ఉద్యోగానికి ఆశించ లేదు. ప్రజాహిత్యవహానికి ఆత్మ స్వాతంత్ర్యానికి ఎక్కువ అవకాశం కల్పించుకున్నాను. స్వాతంత్ర్యవాంఛ లతనితో బాల్యమాదిగ నే కలి వున్నాయి, లేకపోతే ప్రభుత్వోద్యోగమే ఆశిస్తే ఎప్పుడూ త నీనాల్గు వేలరూపాయల జీతంపుచ్చుకొనే వైద్యుడుగానోపుం నవాను. దోగ పరీక్షలో ప్రైవేట్ రాబాదులో నున్న మేజరుగాయ నుకో మన పట్టాభి శుల్కుడని యెంతమంది వైద్యనోదకులూ అంటూం తారు. దేనికైనా మంచికోజులు గావాలిగాదా!

పట్టాభి పదవీవ్యామోహం కలవాడు కాదు. ప్రజా సేవాభిలాషి. వైద్యవృత్తిని సునిశితప్రద్యతో నాగస్తూ గ అతడు మన దేశంలో జరుపబడే సుహాసభలలోను, స్త్రీల సమస్యల లోను, రాజ్యాంగవ్యవహారములలోను పాల్గొని తత్సంబంధీ కులకు అమూల్యసలహాల సందిస్తూ కార్యకలాపాన్ని తనచేతి మీదుగా నడచినా యెప్పుడూకూడా సభాధ్యక్షపీఠము నలంకరింప నిష్టపడేవాడు కాదు.

ఒకప్పుడు కొంతకాలంకిందట గొర్రామండలంలో బరంపురంలో ఆంధ్రీరాష్ట్రమహాసభ కధ్యక్షత వహించినపుడు “నా కీసభాధ్యక్షపదనం త ఏనూ ఎవ్వం వుండదు. నూటికీ

కోటికి ముప్పు చేనా సిద్ధపడ్డానా అడైనా మిత్రులబలవతం మీదనే" అన్నాడు. రాజ్యాంగవిషయాలంటే చిన్నతనం నుంచీ ఆసక్తి మెండు. విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు కాలేజీ బేటింగులలో ఏదేనా రాజకీయసమస్య వచ్చినంటే ఆనాడు నిర్మోగ మాటంగా ఘోషంగా ఉరుముతూ ఉపస్యసించేవాడు. ఆలాటి సమయంలో అధ్యాపకు లందరూ ఇతడు భావిలోగొప్పరాజ్యాంగవేత్త కాబోతాడనుకునేవారు. దేశీయ విదేశీయ రాజ్యాంగ తత్వాలను తెల్లసించే గ్రంథాలను చాలాశ్రద్ధతోను, పట్టునీలతోను చదివి యంగలి విషయాలను అనగతం చేసుకునేవాడు. శాసనసభలలో సభ్యులుగా వుండే చాలామందికి రాష్ట్రవ్యవహారసంబంధ చట్టాలు చర్చలు చేసేకాలంలో వాటికి సంబంధించిన సర్వవిషయాలను పూర్వపరసంబంధములతో జర్చించి క్రోడీకరించి వినరములు లెక్కలతోసహా సమక్షాద్ధి అందజేయడం పరిపాటువుచేయింది. అల్లాసలహాల పొంది తృప్తి పొందినవారిలో పట్టాభిమామగార్తైన వెంకట రత్నంపంతులు, కృత్తివెంటి వేర్వాజుపంతులు మోచర్ల రామచంద్రరావు, మొదలైనవారు.

వారు పట్టాభిగౌరవల్ల పొందిన సలహాలను శాసనసభల్లో చర్చిస్తుంటే ఆభినవమంతా ఊగిసలాడేది. తెనుగుజిల్లాలలో కృష్ణామండలం దేశంలో ఏనూతనోద్యమం వచ్చినా ముందండవేసి పరసెళ్ళు తొక్కుకుంది అందులో మచిలీపట్టణ

మని ఖ్యాతినందిన బందరు మణీను; 1910 సం॥రంలో వంగ రాష్ట్రవిభజన జరిగినప్పుడు మన దేశంలో బయలుదేరిన వందే మాతరం హడావిడినందర్భంలో జాతీయప్రబోధం కలిగించిన వారిలో బందరునాయకులే నాయకత్వం వహించారు. వారిలో ప్రధానులు కీ. శే. వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు కృష్ణా పత్రికాధిపతులైన ముట్లూరి కృష్ణారావుపంతులు, కోపల్లె హనుమంతరావు, కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి, పట్టాభిసేతా రామయ్యగార్లు.

ఈముర్రావారంతా పత్రికలమూలంగాను, ఉపన్యాసాలవల్లను, హరికథలు మొదలైనవాటివల్లా ప్రచారంజరిపి, ఎక్కువగా తెనుగువారికి రాజకీయచైతన్యం కలిగించారు. ఆసమయంలోనే పట్టాభిగారు జాతీయమహాసంస్థయొక్క నిర్మాణ కార్యక్రమంలో వొకటైన జాతీయవిద్యను ప్రారంభించేందుకు పెద్దలసహాయంతో బందరులో జాతీయకళాశాలను స్థాపించారు. అదే నేటియాంధ్రజాతీయకళాశాల. ఆయన యాజమాన్యంలోనే చాలాకాలం నడిచింది. తీరిక వేళిలో కళాశాలావిద్యార్థులకు బోధకుడుగాకూడా వుండేవాడు. అంతేగాక కోపల్లె హనుమంతరావు, పట్టాభిగారున్న కలిసి జాతీయవిద్యయొక్క రూపరత్నాలను నిర్వహించే గ్రంథంకూడా వ్రాశారు.

పట్టాభిగారు మన దేశంలో హోమేయూలు ఉద్యమాన్ని మన దేశంలో ప్రచారం చేయడానికి వచ్చిన ఆనిబిసాంటిష్టుకు

కుడిభుజమై గొన్న ఉత్సాహంతో పనిచేశాడు. ఆమె పట్టాభి
లోగల విద్యావిజ్ఞానప్రతిభలను, వివిధవిషయపరిజ్ఞానసంపదను,
రాజ్యాంగపరిశీలనావేత్తత్వమును జూచి మిక్కిలి ఆదరం అత
నివై చూపుతూండేది. ఈయన నెఱుగొల్పిన జాతీయసంఘానికి
గొప్పధనసహాయం చేసింది. అనిబసాంటమ్మకు పట్టాభి అంటే
యింతగౌరవం చూపడానిక్కారణ మాలినివిజ్ఞానమే.

ఈ ప్రజాసేవకునకు సహకారోద్యమ మంటే ప్రాణం.
సహకారోద్యమంవల్ల దేశము ననేకవిధాలుగా వృద్ధిలోనికి
తేవచ్చునని ఆయన నమ్మకం. మన దేశమున సహకారోద్యమం
ప్రవేశపెట్టినప్పటినుండి ఆయుద్యమాని కన్నివిధాల తోడ్ప
డాలో అన్నివిధాలా పనిచేశాడు. పత్రికాప్రచారంవల్ల నలు
మూలలకు ఉద్యమాన్ని తొందరగా ప్రాకింపవచ్చునని “ఆంధ్ర
సహకారపత్రిక” అను పత్రికను స్థాపించితానే సంపాదకుడుగా
వుండేదివాడు. పాశ్చాత్యదేశాలలో నెక్కడెక్కడ ఈయుద్య
మం విరివిగావుందో, అన్నివిధములుగా దేశాభివృద్ధి కది ఉపక
రిస్తుందో సహకారపద్ధతిని స్వకమంగా నడిపే యెన్నిసంస్థలు
ఎక్కడెక్కడ స్థాపింపబడి యెట్టి మహోన్నతదశ నందినవో
తెలుపుచూ సంపాదక వ్యాసములలో వ్యక్తీకరించేవాడు.

అంతేగాక పట్టాభి విశ్వప్రయత్నంచేసి సహకారప్రచా
రములకముగా ప్రజలకు నచ్చజెప్పి బంధులలో కృష్ణాకో-
ఆపరేటివ్ బ్యాంకు స్థాపింపజేసాడు. సిమ్మట చాలా పల్లెటిగా

మాలలో సహకారపరచుకొనుచును, స్తోర్మ మొదలగు ప్రజోపయోగకరములైన సంస్థలను నిర్మాణించాడు. 1937 న సంవత్సరంలో ఆంధ్రరాష్ట్రసహకారమహాజనసభ మండు వేసంగిలో నిండుపందిరిలో పట్టాభిగారియధ్యక్షతక్రింద సభ్యులు గోదావరీమండలములో కౌన్సిలరుతాలూకా పశినేడలలో జరుపబడింది. ఆయన తనద్యక్ష పరిమళంపై వచ్చిన ఉపన్యాసములో చెప్పిన విషయాలు విన్నా చదివిగాయతనికి ఈ ఉద్యమంలో ఎంతయనుభవంవూదో చెప్పజాలడంకష్టంకాదు.

ఆయద్యక్షపీఠములో నుండి లేచి యాయన ముక్తకంఠంతో సహకారోద్యమముయొక్క పరిణామపరంపరలు, రిజర్వు బ్యాంకు-రూరలు బ్యాంకింగ్, డీర్ల వాయిదా ఋణములవలన కలిగే లాభాలాభములు, ల్యాండుఎల్లియేషనుచట్టము, కమర్షియల్ బ్యాంకులు-అవి పనిచేయవలసిన క్రమపద్ధతులు, కో-ఆపరేటివ్ ఉద్యమము-దానిలో రైతుప్రణాళిక, దానిలోనే కాంగ్రెసుప్రణాళిక వాటి నిలకడలు మొదలైన విషయములను గూర్చి గంభీరోపన్యాసమును గావించినాడు.

మఱియు నితర రాష్ట్రములందువలెనే మనరాష్ట్రములో గూడ సహకారోద్యమము సాంఘికోద్యమముగా నారంభింపబడినను, తుదకు ప్రభుత్వంవారిపాలనాశాఖలలో నొకశాఖగా పరిణమించినదనియు నది భావిదేశిసాభాగ్యసాధమున కొక

సోపాన మనియు, ప్రజాసేవకులు సేవాభావముతో దీనిని చేపట్టిరనియు వారు అగ్రీదాక్షగాను పార్టీమనుష్యులుగాను ఏర్పడిరనియు వినరములతో నొక్కి - నక్కాగించెను. వైవిషయములనుగూర్చి చొచ్చానుమాటలు చెప్పక కేవలము వాని ఆదాయ వ్యయములు మొదలైన లెక్కలను అణాపైసలతో గూడ వివరించునట్లు కనట్టి పేటకులు పట్టాభిగారిప్రతిభకు నిర్విణ్ణులైరని చెప్పుటతిశయోక్తి కాదు.

అంతటితో గాయన ప్రజాసేవాదీక్ష పూర్తికాలేదు. మనదేశంలో సంస్థాన ప్రజామండలి యొకటి కలదుగదా! దానికి చాలాయేండ్లు కంటే నవహారులాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షుడుగానుండి సంస్థానప్రజాపౌరస్వాంత్ర్యానికి చాలా పాటుబడ్డాడు. ఆయనకు నిమిత్తం సంస్థానప్రజామండలికి నవసా రాలో జరిగిన సమావేశంలో పట్టాభిగారు అధ్యక్షుడుగా నెన్నుకోబడ్డారు. అందులో నిట్టిపాటిని బాందినవారిలో నితడే ప్రధముడు. తాను అధ్యక్షపదవిలో నున్న కాలంలో కథేవాడు సంస్థానములోను, ఎంతో యితరసంస్థానాలలోను, అన్ని సంస్థానాలలోను, సంచరించేసిన ఏమీ సంస్థానప్రజల కష్టపరంపరలను నిచారించి తెలిసికొని వారిహక్కులను రక్షించుటకు వారిలో స్వాతంత్ర్యస్వాభిమానములను రేకెత్తించుటకు, జాతీయోద్యమబీజములను నాటుటకు వివిధవిషయములపై ఉపన్యాసముల నిచ్చుచు ప్రచారమును సాగించి యీ సంస్థానప్రజల మన్ననలను బలపరచినాడు.

గ్రంథ రచన.

‘భువనమునఁ బూర్వసంభ్రతపుణ్యరాశి
యనుచు నుదయంబు గాంచిన సుగుణనిధికి
వనము పురమగుఁ బరు లాత్మజనము లగుదు
రవనినిధిరత్నపూర్ణయును ఫలించు’

ఆంధ్రదేశంలో సుమారు వెయ్యేండ్లనుండి సారస్వత
సేవ పలువిధములుగా చేయువారున్నారు. ఈయరుదనశతా
బ్దారంభంలో కవికోటి కోటిగుణితమై వివిధజాతులవారిలో
గ్రంథకర్తలు గ్రంథరచనా విస్తరిల్లింది. అందులో బ్రిటిషు
పరిపాలనారంభమునుండి రాజకీయసారస్వతము భాషాంతరీకర
ణములకంఘా మన దేశంలోనికి దిగుమతీకానడం మొదలు
ఆనధుకులో కొంత నాడమైందీ వుంది. కొంత చెత్తా వుంది.
మొగలు సామ్రాజ్యమువిచ్ఛిన్నమై పాశ్చాత్యదేశీయులు మన
దేశా న్ననుకునే ఉద్దేశంతో అన్యపదేశంగా యిచ్చట
కడుగుపెట్టిపెట్టడంతోనే మన దేశంలోని వివిధపూర్వశాస్త్ర
విషయకగ్రంథాలపై వాని కన్ను పడింది. అందులో గొందరు
దొంగవాకిటకు మంచం వేసి మన యపూర్వగ్రంథమండలిని
యోడలమీద తమదేశాల కగుమతి చేసుకున్నారు. మన
రాజకీయపు టలకలోలంలోపని యప్పుడు చూచుకోక

ముందేప్పుడో చూచుకొని గొల్లు మన్నారు గొంగ పకిన
యార్జెల్లకుకుక్క మొరిగినట్లు. అప్పటినుంచీ మనకు పాశ్చాత్య
సారస్వతమే గ తైంది. ఇంతకూ చెప్పొచ్చే దేమిటంటే రాజ
కీయసారస్వతం మన కీనా మృష్టాన్నమైంది.

అకొంత సిద్ధగలనమ్మలు మనలో లేకపోలేదు. కాని
తెనుగువారు తెలివిలక్కువవాళ్ళు అనుకొనే కొండలు
మూఢులుబయలుదేరివారి పలుకుబడిని, నక్కజిత్తులని ప్రయో
గించి మనకు రావలసిన కీప్రతిష్ఠలను కాజేస్తున్నారు. భారత
దేశంలో నేడో నేరో ప్రిష్ఠిపూర్తి కావడానికి సిద్ధంగా వున్న
అఖిలభారత కాంగ్రెస్ మహాసంస్థ యొక్క కార్యనిర్వాహక
సభ్యులారాకాంక్ష గెసుయొక్క సంపూర్ణచరిత్రమును వ్రాయించ
డాని కుద్దేశించి దేశమంతటా యందుకు సమర్థు డెవరా యని
సింహావలోకినం చెయ్యగా అంధ్రనాయకుడైన పట్టాభి వారి
దృష్టిపథంలో బడ్డాను. అతని విజ్ఞానప్రతిభను కాంక్షగెసుసంఘ
మువారు గుర్తించి నూతనమహాత్మ్యభారాన్ని ఆయన నెత్తి
మీద బెట్టారు. దాసోహ మన్నారు. ప్రారంభించాడు.

పట్టాభిగారు గ్రంథకిర్తయనిపించుకోడానికేదేమొదటి
మొట్టగాదు. లోగడ కొన్నిగ్రంథాలను వ్రాసి యున్నారు.
అందులో కల్లా ప్రధాన మైనది. వ్రాయించికపరిపాలనావిధా
నాలు' తరువాత నాభాషాశురీయవేత్త కాంక్షగెసుమహాసంస్థ
జనన మందన 1885 మొదలు 1935 వరకు (అనగా గ్రంథ

రచనాకాలంవరకు) యీ 50 యేండ్లమండి ఆ మహాస్థంభ అంధ గమక్కి పొందుతూ వచ్చింది. కరిణానుస్వరూపాలను, ముసదేశం లో ప్రతియేటా ఒక్కొక్కమా రక్కవక్కడ జనునచదుతూ వచ్చిన దేశీయమహాజనసభలకు అధ్యక్షి కాన్ని స్వీకరించిన మహాగాయకులను, వారిరాజకీయాభివృద్ధులను, సంఘ పశ్చాత్తులను, ఆయాసభలందు సర్వజనసమ్మతంగా ఆమోదించి బడుతూ వచ్చిన శ్రీకానాలను, వాటిఫలితాలను తనకొక్కరికంగా దేశంలోను, ప్రభుత్వంలోను, ప్రజాభివృద్ధిలోను కలుగుతూ వచ్చిన మార్పులను ఈమహాసభలలో పట్టించుకొని చేదోడు వాదోడుగా ఉండి తదితర కాంగ్రెసు నాయకులను పైవిషయములలో ముఖ్యమైన వాటిమీద తన విశ్లేషణయాలను, వ్యక్తికరస్తూ అక్షరాస్యులైన ప్రతివ్యక్తిని చదువుకోవగినంత సులభ శైలిలోను, రాజకీయవిజ్ఞానులకు హాస్యం గలంతటి హృద్యమైన శైలిలోను, నేమేంటి కాంగ్రెసు సంస్కృతి అభిమానం చూపే సర్వజనసామాన్య తలలూ వింటుంటి సులభ శైలిలోను యీ ఉద్గ్రంథాన్ని తనశక్తి సామర్థ్యాలను, సునిశితబుద్ధిని, అప్రతిమానమేధావిత్వమును ప్రయోగించి రచించాడు.

ఆగ్రంథాన్ని చేతబట్టి యేడేనా ఒకఘట్టం చదవడం మొదలెట్టామా పదేపదే చదునబుద్ధులగుతుంది. అందువల్ల రసవత్తరీసుట్టాలున్నాయి. కొన్నిచోట్ల చదువుతూంటే పట్టాభిగారి కున్నవిషయ వివరణసామర్థ్యానికి ఉంగై పోతాము.

ఆయన సమాచారత్వము, సహజ విభావసంపూర్ణంబైన ప్రతిభాప్రతిభలిస్తూ మేధావిశాలత్వము కండ్లకు గోచరిస్తూ 'అమృత వల్లభి' అనిపిస్తుంది. ఒకప్పుడీ సర్వజగత్తుకు ఆదర్శప్రాయమైన నుతి గన్న ప్రాచ్యసామ్రాజ్యమైన భవముతోను, ఆచార్యకస్థానముగ నొప్పు గానూకొనిన ఏ జ్ఞానసంపత్తితోను, అన్యదేశప్రజా యత్నిసాధ్యముకాని చతురకార్మికపరిశ్రమలతోను, ప్రబలమైన సత్త్వద్వీపమ్యంతి విశ్రాంతమైన భారీవాణిజ్యసంభూతితోను, ఏనుగు ముందు ఆరువేదేండ్లకిందటనే నాగరికతాగ్రగణ్యతకు ప్రధానస్థానముగ నెంచబడుచు సకలకళలకు నిఖిలవిజ్ఞాన సంపత్తికి గురువైనందుకొందిన యొకమహాజాతి కాలవశమున నిర్వ్యయై అపరితస్వాసిత్వియై పరాధీనయై సముద్రానినయై లింగి లిచి పూర్వపు సామ్రాజ్యమును పొందుటకు పడెడి ఆవేదనయు చేసిడి శిశ్నోపయత్నములు, అనుభవించు సాధనలు కష్టముగానుగితముగా నేరనిత్యగ్రింధమునందు విరచింపబడుట దక్షిణ జాతియ రాజకీయ నాజ్మయమునందే గాక ప్రపంచ రాజకీయసారస్వతియునందుకూడెక్కడైందనజాతీయమహాసభా

The History of the Indian National Congress

చారిత్ర మగ్రస్థాన మలంకరింపగలదనిటలో నావంతయు సందియము లేదు.

నాటికవితేషము. ఈ గ్రంథము పలువిధములైన మితర భాషలలో బరిసర్తనమందుటయు, కాంగ్రెసుమహాసభ యొక్క-

అర్థశతాబ్దోత్పవసమావేశమున బహిర్గతమగుటయు కృత్రికర్త
యొక్కయు, చరిత్ర భావికాలపు దేశసాభాగ్యప్రవృత్తిని
వెల్లడియగుచున్నది.

౬

ఆ కా శ వా ణి.

‘ఒకచో నేలను బవ్వలించు నొకచో
నొప్పారు పూసజ్జవై
నొకచో శాకము లారగించు నొకచో
నుత్కృష్టశాలోదనం
బొకచో బొంత ధరించు నొక్కొకతఱిక్
యోగ్యాంబరశ్రేణిలె
క్కకు రానీయఁడు కార్యసాధకుఁడు
ఖంబుఁ సుఖంబు న్నదిక్’

భరతఖండంలో పాచీనకాలంనుంచీ నేటివరకు యేకా
లాన్నిపరిశోధించి చూచినా క్షయపూర్వప్రతిభాశాలురైన
మహాకవులు, విద్వాంసులు, నాయకులు, వర్తకులు, సమ్మో
హసవిద్యాప్రవీణులు, మతకర్తలు లెక్కకు మిక్కిలిగానున్నట్లు
కన్పిస్తును. అయితే యాత్రైగలన్నిటిలోను ఎక్కడో కొందఱు
మాత్రమే శిష్యుర్యయకుహర మందున్న భావపరంపరలను

తమదివ్యవాణిద్వారా యనుకులుమైన కాలంలో దేశమంతటా విరిజిమ్మేవారినికూడా పోషిస్తుంది.

ఏఉద్ద్యమంగాని దేశంలో అపప్రస్నంగాప్రచారం సాగాలంటే యెక్కడో పరోక్షాన్ని వుంచుకోవలసినములద్వారా ప్రచారప్రయత్నం చేసేవానికంటే ప్రత్యక్షంగా నిలబడి చేస్తే ప్రచారం యెక్కువ లాభకారిగా వుండితీరుతుందన్న విషయాన్ని ఏమాత్రం పుచ్చుకొని కలవాడైనాకాదనలేడు. ప్రచారవిజృంభణానికే సాధనాలెలాలు తేకపోలేదు. పదులూ నందలూకూడా వున్నాయి. వాటిల్లోను ప్రధానస్థానాలను మించుమించుగా లక్ష్యముచేసి వున్నాయి. విదేశీయుల ఏలుబడి వచ్చిన కొన్నాళ్ళయినచే ఆసాధనాలు యింకాయంకా కొల్లెని బయలుదేరుకున్నాయి ఈసాధనాలన్నటిని తలదన్నినది వక్రత్వం అంటే ప్రచారకుడు ప్రేక్షకుల కభిముఖంగా నిలిచి సాహిత్యవయభావాలను నిష్కల్మషంగా వెల్లడించడ మన్నమాట. తక్కువసాధనాలన్నీ పరోక్షమందుండేవి కాబట్టి యిది నిష్పాక్షికత్వాన్ని వెల్లడించలేవు. అందుచేతనే వక్రత్వం (ఉపన్యాసం) ద్వారా చేసినప్రచారం చిరస్థాయి జోషుంది.”

■ మన దేశంలో లెక్క పెట్టిచూస్తే లెక్కలేనంతమంది నానావిద్వాంసులున్నారు. మాలో కొందరు పరాయిమనిషి

ఉన్నచోట నోరువిప్పలేదు. కొంత తంతమందున్నా బడ బడా వాగేస్తారు. కొంతమంది కాకితంమీద కలంపెడితే కలియుగవైకుంఠం కనపడేలా వ్రాస్తారు. సభల్లోకెడితే కాళ్ళు సేతులు స్వాధీనంతప్పి దడదడలా పుతారు. ఇది సాధారణంగా మనకళ్ళయెదుట రోజూ కనిపించేదే? వ్రాయసకాడైతే వాచాలత్వం పూజ్యంకావడం, వాచాలుడైతే లేఖరి కాలేకపోవడం సహజంగా లోకమందాగా వుంది. ఈరెండూ పట్టుబడడానికి పూర్వజన్మసుకృతం ఉండవలసిందే. అల్లాటిపూజనీయులు మనలో వేళ్ళమీద లెక్కవెట్టదగినవారుగా ఉంటారు అయితే భారతీయులై ప్రత్యేకంగా ఆంధ్రులైనవారిలోనుండా తమ దేశంలోను విదేశాలలోనుకూడా తమగంభీరచక్కపవాహధోరణిని చవిచూపించి దిగంతవిశ్రాంతయశోవిజాలురైనవారిలో వివేకానందస్వామి, రామకృష్ణపరమహంస, రాజారామ మోహనరావు, బాలగంగాధరతిలక్ మొదలైన పెక్కురు మహావక్త్రులున్నారు అయితే వారంతా మత్స్యచారికులే.

రాజకయోద్యమప్రచారానికి ప్రధానాంగము ఉపన్యాసమని వదేపదే చెప్పనక్కర్లేదు. వేలాదిజనులలో నున్నతస్థానమున నిలబడి గంటలతరబడి మాట్లాడడం మనేది గొప్పప్రజ్ఞయే ఆంధ్రులలో ఉట్టిప్రజ్ఞావంతులలో సర్. ఆర్. వెంకటరత్నం నాయుడుగా రొకరిని తొలుగుసోదరులంతా యెఱుంగుదురు. కొంతకాలము వారికి శిష్యులగునూఁబవుగ ముప్పవట్టాభి

కూడా గురుసుశ్రామాఫలితంవల్ల కాబోలు వక్రత్వంలో మంచిఉపజ్ఞ కలిగింది. దాన్ని ఫలవంతంగా దెయ్యడానికి యనుభవంకూడా అత్యవసరమే. పట్టాభిగా రీవిషయంలో కేవలం వాగధీతు కానాలి.

ఆయన ఉపన్యాసం పరహితంగానూ, ఉద్దేశపూరితమైన శబ్దావంబరసహితంగానూ ఎప్పుడూ వుండదు. చెప్పిదలచుకున్న చరిత్రావగాన్ని సహేతుకముగను, సప్రమాణముగను, అకర్షణీయంగాను బలపరచి శ్రోతలు నానందసాగరంలోను; ఆశ్చర్యతరంగాల్లోను ముంచివేసి ఉడిగించే ప్రజ్ఞవుండి పైగా ప్రతిమాటా మధుకణాలను విరజిమ్మేటట్టుగాను, అమృతం త్రోణకిసలాడేటట్టుగాను ఉంటుంది. ఒకప్పుడు భావోద్వీక్తాన్ని మరొకప్పుడు ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తుంది. నవరసభరితమైన సభారంజకమైన ఆయన ఉపన్యాసానికి ముగ్ధులు కానివారుండరు.

పట్టాభి మాతృభాషలోను, హూణభాషలోను, ఉర్దూ మొదలయిన దేశీయభాషల్లోను సరింతరము యెడతెగని పరిశ్రమనలన సునిశితపాండిత్య ములనల మకొన్నాడు. ఆయన ఏభాషలో ఉపన్యసిస్తున్నా అతరభాషాపదముల కలగలపూవుండదు. నిరుపమైన సరళమైన సుధామూఢురీలహరిని బోలి నడుస్తుంది. పైగా ఆయన ఉపన్యాసంలో మాట్లాడేభాషకు అను

గుణమైన భాషాసాంప్రదాయసిద్ధములైనపదాలు, సామెతలు, జాతీయములు, చాటువులు-వర్వతప్రదేశాన్నుండి కొండదిగువ సెలయేటిలోనికి చమత్కారంగా నీరు దొర్లి నట్లు దొర్లుతాయి ఎన్నిగంటలు మాటలాడనివ్వండి మనము ప్రతినిత్యమూ అలవాటుగా వాడేవి మనభాషలో ఎరుసుకుపోయిన ఇంగ్లీషు మొదలయిన అన్యభాషాపదజాలములో నొకకణమైనా జారడమంటో వుండదు. ఇల్లావాటలాడే శక్తి నంశు లరుదుగా వుంటారు. లోగడ చాలాకాలం మదరాసు జిప్సీ మంత్రివర్గాని కగ్రస్థానాధిపతియై ఆంధ్రసాంస్కృతాభిమానియై ఉండియుండే భాషాత్రిగిని వేళ్లయై రాబడియవేళ్ల యనిపించుకొని ఉచట మంత్రిపదవికి తిలోనకా లిచ్చి దివి కేగిన క్రీ.పూగల్లురాజు వారి కుండేదిట. తర్వాత ఆంధ్రులన్నమన్న కనుక సార్థకత సిరీకరించుచున్న దగ్గరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారుకూడా ఉపన్యాసవేదిక నెక్కి దిగేవరకూ పక్కకంటితో ప్రాచీనాంధ్ర భాషాసాంప్రదాయప్రదర్శనమా యేమిది యనుకొనునట్లు మహాసభపై సమ్మోహనాస్త్రం విడిచినట్లు భావవరంపరలను గుప్పేవాడు.

బొంబాయి నగరంలో ఒకప్పుడు సమావేశమైన దేశీయ మహాజనసభలో పట్టభి ఒకతీర్మానంమీద వందలాది మూర్ఖులు, ఉర్దూపండితులు వుండగా ఉర్దూభాషలో అసర్గళ

యింకా యెంతమందో వాదోపవాదాలు చెయ్యడానికి నర
లోని కస్తులను బయటకు తీసి పదును పెట్టుకొని సిద్ధంగావున్న
యోధులవలె సంసిద్ధులై యున్నారు. పట్టాభిగాతి ఉర్దూపాంశి
త్యప్రతిభ కాసభలో వున్న మాల్వీలు, ఉర్దూపంశితులు
నిశ్చేష్టులై నిర్వీక్షులై గారు.

పట్టాభిగాతికున్న వాడొకటి వాదశక్తి యప్రతిమానము.
ఒకప్పుడాయన ఎరిరవానిమును సంఘములుగాచేస్తూ, తన
వాదనను బలపరుచుకొని నిరీకరణం చేసుకోడానికి సన్నేయుక్తు
లను హేళువానిమును తద్వాదికాశెల్వమును వేయగళ్ళతో
లక్షచెవులతో వింటూన్న ఆసభలోకి యున్న ప్రసిద్ధపురు
షుడు ప్రక్కనున్న తన స్నేహితుడితో “అహ! ఏమి యద్భు
తవాదశక్తి. ఆఆ యుధానికేరెండునైపులా పదునుపెట్టి మూడో
నైపున శిలాకర్మశములైన కఠినవంతాలు నిగించాడుగాబోలు
ఈయన డాక్టరయ్యాడు కాని లాయరే. అయితే హైకో
ర్టులో ప్రాక్టీసంతా యాయనే గుత్తగొనేవాడు. అన్నాడు.
ఆస్నేహితు డామాటలు విని అందుకు సందేహమా అన్నట్టు.
పట్టాభివాదినాబలము ప్రతివాదుల కప్రతిహతము, అనివార్య
మూను. ప్రపంచంలో ఎవరికీ తట్టని ఊహలాయనకు తట్టడం
నల్ల వాళ్ళు దివిటీక్రింద దీపాలవలె నెలనెలబోతూ కళావిహీ
నులై పోయి ముతాగా కాలువలకిందే.

ఒక సంవత్సరం పాటూలో అఖిలభారతకాంగ్రెసు సంఘసభ జరిగింది. దానికి దానలసినవాళ్ళంతా వచ్చారు. ఎంతో తటంగం జరుగనలసివుంది. ఆసభలో వేదో యొక హంశంమీద మనపట్టాభి జహ్నుకుపంశితుని జనకుడును, న్యాయవాదవృత్తిని వివర్ణించేవరకు మూరపుఖండంలో న్యాయవాదిగావుండి యచటి న్యాయస్థానాలను తనవాగ్దేవ్య శత్రువుచే ఉఱ్ఱాతలూగించిన స్వర్ణీయమోతీలాల్ నెహ్రోజిని వాదప్రసాదనలు చెలరేగిననట. ఆపత్రిన్యంగు లిద్దరు సంగతులకొలది యొకరినిమించి యొకరు చూపుతూ వచ్చిన సుదనాపిమ, వాక్కుశిలము, యుక్తిప్రయుక్తులు, ఎత్తిపాడుపులు, విద్యనైఋలకు ప్రకృతిచిహ్నములైన యీసశింఖలు, యొక్క సభ్యుల నందరిని చకితులుగాను, విభ్రాంతులుగాను చేయ్యజేసేకాకుండా పట్టాభిలోగల యనన్యదుర్లభమైన ప్రతిభనిశేషమునంతము ఖముల బ్రకాశించి సభామండపం యావత్తూ జ్యోతిర్మయం అయిందట.

2

ప త్రి కా ప్రి చా ర ము.

‘సేత్రి పౌఢవిహారులైన నిపుణుల్

నిగదించనీ మెచ్చనీ

ఖ్యాతి జెందిన సంవదల్ నిలుచనీ
 గాఢంబుగా సాగనీ
 ఘోరం బప్పుడు పొందనీ నియతిమై
 గానీయుగాంతంబునకే
 నీతిశ్లాఘ్యుడంటు దప్పుకుగదా
 .నిత్యంబు ధీరోత్తముల్.”

ఏదేశంలోగాని యేనూతనోద్యమాన్నైనా ప్రచారం చెయ్యవలెనంటే దానికి ప్రధానాధారాలు రెండుమాత్రమే. ఒకటి వక్తృత్వం. రెండవది వార్తాపత్రిక. అది నాగరికత వ్యాపింపజేయడానికి కూడా సాధనంగా ఉంటాయి. పత్రిక నడపడం అనే వ్యవహారముతో కెంతో నేర్పొందాలి. వివిధ ప్రాంతములలోని సమాచారాలను స్వీకరించడం, లోకజ్ఞానాన్ని పెంపొందించే వ్యాసాలనే ఏమకోవడం, ఇంకా ఎన్నోకష్టాలుంటాయి. మన ప్రదేశంలో మహోన్నతిస్థానాన్ని క్రిమించిన పత్రికలు చాలాతక్కువ. కొన్ని చుట్టూపుట్టి మఘుగో మాషిపోతాయి. కొన్నింటి కేడాదిలోనే బడిసికొనుతుంది. దీనిక్కారణాలన్నీ వున్నా అసలు కారణం సంపాదకుని అసమర్థత.

సాధారణంగా మానవసృష్టికంచంల్లో మాటలాడగల వాడు కలమాడవలెనని కలమాడించేవారికి నోరుపెగలదు. మనపట్టాభి యీ రెండంటల్లోనూ ప్రముఖులను పొందినవాడే.

నోరు విప్పేడా గంటలాదిగ గణగణమోగుతుంది. కలంచేత వట్టేడా కలకల్లాడవలసిందే. ఈయనకూడా వార్తాపత్రిక నడపాలనే ఉత్సాహంకలిగింది. వెంటనే లేడికి లేచిందేవు యాణమన్నట్లు లేవదీసాడు మూడోనాటికి పేరేమి పెట్టడమా అని ఆలోచించి దినవాణి, తరవాణి, కొరడా, బిరడా మలాటి పేర్లు పనికిరావు. పేర్లోకూడా జవచ్చైతన్యం ఉండాలి. అని తన పత్రికకు “జన్మభూమి” అని నానుకరణం చేసాడు. చూడండి పేరెంత పఖండబందీగావుందో—

అయితే మొగట్లో మాన్యభాషలో నడుపుదామా? రాజకీయభాషలో నడుపుదామా అని యోచించి యోచించి చివరకు ఆంగ్లభాషలోనే నడపడానికి నిశ్చయించాడు. అప్పుటి దేశకాలపరిస్థితులనుబట్టి ఆంగ్లపత్రిక అవసరమైంది కూడా. దాని క్కారణాలుగూడా లేకపోలేదు. అదంతాచెప్పి మిమ్మల్ని విసిగించడ మిష్టంలేదు. జన్మభూమికి మనభాషలో సరియైన అర్థం వుట్టినచోటుఅని. సరియైన ఇంగ్లీషు మాట Birth Place

పేట్టాభిగారి జన్మభూమిలోని వ్యాఖ్యలను, సరిపాడకీయ వ్యాఖ్యలను చదువుతూన్నప్పుడు అందలి సునిశితవిమర్శనా చాతురీగరిమ, వివిధవిషయాలపై పోషించే పరిజ్ఞానము సూటిగావేసే పొడిమాటలు, ఇడయమ్ము, సిక్కు చూళ్ళి పాయప్రకటనము వంటి

కాధిపతి సంపాదకుడునైన ఆయనప్రతిభ ప్రతిఫలించేది. ఆయన అసలే నిర్మోగమాబద్ధమైన మనిషి. అందులోను ప్రజాబాహుళ్యానికి సర్వాంగసుందరంగాను, విజ్ఞానవిహితంగాను, జాతీయోద్యమాంకురాలు వెల్లివిరిసేలాగాను ప్రచురించే తన పత్రికలో అలాటి అసభ్యాలకి తావుండనిస్తాడా?

జన్మభూమిపత్రిక పట్టాభిగారి జన్మభూమిలో నడిచింది. యనతికాలమేయైనా అప్రతిక తన యశోవల్లకను భారతదేశమంతా అల్లుకోవడమే కాకుండా విదేశాలకు పయనించి అక్కడివిజ్ఞానవేత్తలను, గొప్పగొప్ప ప్రతికాధిపతులను, పత్రికాపాఠకులను, భారతీయప్రతిభావైశిష్యంతోను, ఆవేశపూరితగంభీరవచోమాధుర్యంతోను, సుప్రతిష్ఠితమైనందవభావపరంపరలతోను దిగ్భ్రమ నొందజేసినది.

ఆంధ్రవిజ్ఞానవేత్త, నైద్యవిద్యావేత్త, జాతీయవిజ్ఞానజీవననిర్మాత యైన పట్టాభి ప్రతికాసంపాదకత్వమును త్యజింపకుండా బొంబాయి, కలకత్తా, అలహాబాద్, లక్నోలవంటి యేమహానగరంలోనైనా అంగ్లదైనికపత్రికకుగాని, అంగ్లవారపత్రికకుగాని సంపాదకుడుగా వుండివుంటే ప్రపంచమందలి సుప్రసిద్ధపత్రికాధిపతులను లెక్కపెట్టేటప్పుడు ఒకటోవాడుగానో, రెండవవాడుగానో వచ్చియుండేవాడు. అంతేగాకుండా హిందూదేశపత్రికాసంపాదకమండలికి నాయకమణిగా విరాజిల్లుచుండేవాడు. కాని యామేధావి దేశంలోని అన్ని

విధములైన ఉద్యమాల్లోను తీవ్రస్వచారం చేయవలసి వచ్చి నందున నాయోగ్యతను పొంద లేకపోయినాను.

పట్టభిగారికి ప్రజ్ఞ ఒకదాల్లోవుండే యింకొకదాల్లోలేక పోలేదు. ఏనూతనవిషయాన్నిగాని, నిమిషాలమీద తప్పిలే గంటలమీద అవగాహన చేసుకునే బుద్ధిపై శిష్యంవుంది. ఇన్ని లోకవృత్తాల్లో తలనూర్చి పనిజేసే ఆపజ్ఞాధురంధరుని వ్యవహారదక్షుడనికూడా అనితీరాలి. ఏనూతనవ్యవహారం ఆయన చేతిలోబెట్టినా అరిటిపండువాలిచేటంత సుగాయానంగా చేసి పారేసేవాడు. అస లాయనకు క్రొత్త ఏమిటి? అన్ని హృహ్లా విలే. వ్యవహారనిర్మాణదక్షతలో అందేపేసిన చెయ్యి. వ్యాపారసంబంధమైన వ్యవహారాలను, వందలు వేలు చిక్కులు విడదీసి పరిష్కరించడంలో గొప్పజేర్పు సంపాదించాడు. అన్ని ఆస్తులలెక్కలను ఎంతగడవగొయ్యగావున్నా నిమిషాలమీద అణాపై స్వంతోకూడా చిక్కులు విడదీసేవాడు.

బ్రిటిషుప్రభుత్వంలో కొన్ని యేండ్లనుంచీ వేలాదిజీతాలను పుచ్చుకుంటూ పెద్దపెద్దజిగ్గీలు, బిరుదులూ తెగిలించుకొని ప్రత్యేకప్రభుత్వశాఖలలో ప్రధానోద్యోగులుగా పనిజేసే వందలాదినాయనమ్మలు మాసాలకి మాసాలు శ్రేణులు కట్టికట్టి గుంజుకొని యహోరాత్రాలు క్రిందా మీదా పడి తుదకి తప్పుడు తడికలే తయారుచేసి ప్రభుత్వంవల్ల చివాట్లు

తింటూ బానిసలు కాబట్టి గడగడలాడుతూ దొరతనానికి చేతు లొగ్గేమాదిరి కాకుండా నట్టాభిగారు మారకపురేల్లు రేషియో, బాంకింగ్ మంకా మితనములైన ఆర్థికసంపత్తిని బలపరిచే యనేకవిషయములను తృణప్రాయంగా తృటికాలంలో అణా పైసలతోకూడా విడగొట్టి ప్రాజ్ఞత కలవాడు. ఆర్థికశాస్త్ర విషయములను అన్యదేశాల కుక్కడానోను నేను ఆర్థికశాస్త్రం లో గొప్పయని తాను చెప్పుకుంటూ మితరుల మెప్పులనందు కుంటూ నచ్చిన వారితో సమానుడుగా తూగుతాడు, అట్టి యఖండవ్యవహారజ్ఞుడనదీపికి ఆయనలో వుంది.

ఆలోచనవహరనిశ్చయ జ్ఞుడు, సంకుచితభావాలకీ, చిన్నచిన్న సంస్థలను స్థాపించడానికి యత్నించలేదు. ఏదీ మొదలుపెట్టినా వందలాదిపెదలు బ్రతికడాని కాధారంగా వుండేది. వివేక లాభాలు వచ్చేది పెద్దయెత్తుగా ఆరంభించే వాడు. ఆరంభించినదగ్గరనుంచీ అడుగుకు అంచనాలు వేస్తూ యెంతటివాడైనా బోల్తాకొట్టించి కార్యం సాధించి, కార్యశూరు డనిపించుకున్నాడు.

ప్రతిరాష్ట్రంలోను జీవితభీమకంపెనీలు విశేషంగా బయలుదేరి విరివిగా లాభాలు తీస్తూ దినదినాభివృద్ధిగా సర్వ తోముఖంగా విజృంభించి బాగుపడటం చూశాడు. ఆంధ్ర రాష్ట్రాని కూడా ప్రత్యేకంగా ఆంధ్రులకొక భీమాకంపెనీ

పుండితీరవలసిందేనని యోచించి తనవ్యవహారదక్షతను, పలుకుబడిని, ధైర్యాన్ని ఊతగా జేసుకొని ఆంధ్రయున్నారెన్నుకంపెనీ స్థాపించాడు. అదియున్నాను హిందూదేశంలో ఇంచుమించుగా అంతా శాఖోపశాఖలుగా విస్తరించి ఊతగాభివృద్ధి సందుతోన్నది. మహానగరాన్నిటిలోకూడా యీకంపెనీకే బ్రాంచిలు స్థాపించాడు. కాని కొన్ని కారణాంతరాలచే తానీకంపెనీతో సంబంధం వదులుకున్నాడు.

అంతటితో ఆగాడా! హిందూస్థాన ఇన్సూరెన్సు అనే సంస్థను స్థాపించాడు. ఈనాడు దేశంలో నాల్గువేపులకు ప్రాకి గొప్ప వ్యాపారం నడిపిస్తూన్న భారతలక్ష్మీబ్యాంకు, ఆంధ్రబ్యాంకులను స్థాపించాడు అవి యిప్పుడమోఘంగా పని చేస్తున్నాయి. ఈసంస్థలను స్థాపించడంలో ఆయనచూపిన యోషిక, ధైర్యము, పరోపకారపరీణత మెచ్చుకోతగ్గదే. ఆ పిమ్మట కొంతమంది మిత్రులతోగలసి హిందూస్థానీపబ్లిషింగ్ కంపెనీ స్థాపించాడు. ఆలండయా స్పిన్నర్లు, ఎస్సెషియేషన్ ఆంధ్రీశాఖ స్థాపించి జనులందరకు చౌకధరలకు వస్తువులందే యేర్పాటు చేశాడు.

ఇవన్నీ యతని కార్యనిర్మాణదక్షతకు నిలుకాళ్ళు. పట్టభి దురదృష్టవశమున నీచార్భాగ్యబానిసదేశంలో పుట్టకుండా స్వాతంత్ర్య మనుభవించే యేదేశంలో పుట్టినా ఆతడు

వలంతర్జాతీయచరిత్ర శాస్త్రవేత్తగనో, వలార్జ్యకర్తకరుగనో,
 వలైనాన్నియల్ ముప్పగుగానో యుండియుండేవాడు. మానవు
 ని భావాన్నత్యం తెలిసికొనడం తన దేవతలకేగాని మానవ
 ప్రపంచాని కెప్పుడూ సాధ్యంకాదు.

౫

కాంక్షానుసేవ

“పరిపాలనాదోషవప్రభదన మొన

ర్పంగ గాంధిమాట ఫిరంగిగుండు

రంధ్రంగతాదాయ రంకులు వధియింప

బడ గాంధిమాట తుపాకిరవ్వ

హైందవ నిర్బంధనాదర్శనములఁగోయ

రహి గాంధిమాట వజ్రంపుతునక

భారతీయాసౌఖ్య వనవృక్షములఁ గొట్టు

టకు గాంధిమాట గొడ్డంటిదెబ్బ

దేశవిప్లవ శాసనాబ్ధిశతరణ

కరణతరణియె గాంధివాక్సరణి ధరణి

కలుమలకు తోట సౌఖ్యమ్ము కలుగుట

అభయముతోట గాంధిమహాత్ము మాట.”

మొనటినుండి యట్టిలోపాత్తగవురుషుని యడుగుజాడలలో నడచిన పట్టాభిభావమార్గ మింకొకవంక కెట్లుపోవును. ఆతడు చంచలజాతీయవాది. అదినుండి కాంగ్రెసుసభ్యత్వమును స్వీకరించివాడు. మనదేశమం దాయారాష్ట్రంబులలో ప్రతి ఏటా జరుగుతూ వచ్చిన దేశీయమహాసభలకు, కాంగ్రెసుసంఘసభలకు, కార్యనిర్వాహకనర్తనభలకు హాజరయ్యేవాడు. అక్కడ చేతులు నలుపుకుంటూ కూర్చోకుండా తానుకూడా నభాకార్యక్రమాల్లో భాగంపంచుకునేవాడు. అంతేకాదు ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రధానపాత్రినే ధరించేవాడు. అవసరమునెంబడిని క్లిష్టపరిస్థితుల్లో తగినసలహాల నిచ్చేవాడు. ఆకారణంచే అనతికాలంలో మహామేధావంతుడనీ, దేశ సేవకాగ్గిగణ్యుడని రాజకార్యధురంధరుడని పేరుపొందాడు.

పట్టాభి ముఖ్యంగా నాసభలకు హాజరైనప్పుడు నాంధ్రీరాష్ట్రవిషయకములైన సమస్యలుమీద దీక్షగా కృషిచేశాడు. నేనాంధ్రాభిమానిని అని నిరూపించాడు. కాంగ్రెసుసేవకు ప్రధానాంగములైనవి నిర్మాణకార్యక్రమము, అసహాయోద్యమము నని విశ్వసించి వాని నిర్వహణమునకు యథాశక్తిగా పాటుపడ్డాడు. మహాత్ముని రసనాగ్రమునుండి వచ్చు నిగమములను సుగమములుగా విప్పి చెప్పగల భాష్యకారుని, ఆతని ప్రవచనములకు రచనకు వ్యాఖ్యాత అనీ మెప్పుపొందాడు.

ఒకప్పుడు కాంగ్రెసు చీలికలై వామపక్షము, కుడి పక్షమునని వేరుపడిపోయి వామపక్షమువారు కాంగ్రెసును వాదులకు శాసనసభాపక్షేష మనశ్యకర్తవ్యమని ఆందోళన మొదలెడితే కుడిపక్షంవారు కూడవన్నారు. ఆపరిస్థితుల్లో పట్టాభి కుడినైపునే వుండి శాసనసభలలో మంత్రిలకు రాజ్యాంగవిషయకసంపూర్ణాధికారము, శాసనసభామోదితములైనచట్టములను గవర్నర్లు రద్దుచేయే యధికారంరద్దయి యవి యనులుజరిగే అధికారము లభించునరకు శాసనసభాప్రవేశ ప్రయత్నము న్యర్థమని నిరుపయోగమని గుండెకొట్టుకొని వాదించి సద్దువద్దని ఢంకా పజాయించి చెప్పాడు.

మంచివున్నచోటే నెడ్డావుంటుందీకదండీ! అవి రెండూ కవలపిల్లలుగా! చూడండి గాంధీమహాత్మునికి మిత్రకోటిలోని వారంతా యీవిధంగా మొరబెడుతుంటే మహాత్మునికిబంధువర్గంలోనివారు గూడవులాసీదార్లు అయిన రాజాజీప్రభృతులు పైశాసనసభా ప్రవేశ సమన్య రావడంతోటే చాటుచాటున, చంకలెగరేసి పదవీవ్యామోహ పాశబద్ధులవడంచేతో; రాజ్యాంగము ఘంటావదంగా నడుస్తుంది. ఫరవాలేదని భ్రాంతి పడో యెన్నికలు గావడంతోటే దీక్షతో అహంరాత్రాలు ప్రచారించేసి తాముకూడ అభ్యర్థులుగా నిలబడి జయమంది శాసనసభ్యులై అంతఃపురం మంత్రిలై యేంబావుసున్నారో, యెన్నితికమకలు, అవస్థలు పడ్డారో కళ్ళాగాచూచాంగా!

అటుపిమ్మట వారంతటవారే మాకీవదవులొద్దు మొదలై అని బయటపడ్డాక పట్టాభిగారి యభిప్రాయము సరియైనదే యని పెద్దలుగహింపలేదా! పట్టాభిన్నేహితులు కొందరు నువ్వు కూడా శాసనసభకభ్యర్థిగా నిలబడమనిబోధించి నానాచివల్లు తిన్నారట పట్టాభిచేత నిజమేనేమో?

నిర్మాణకార్యక్రమంలో నిర్మలపిశ్వాసం కలిగియున్న పట్టాభి అఖిలభారతచర కాసంఘసభ్యుడుగను, ఆంధ్రరాష్ట్ర చరకాధ్యక్షుడుగను ఉండి ఖిద్దరు ఉత్పత్తికి, గ్రామపరిశ్రమల ప్రోత్సహానికి తీవ్రమైన కృషిచేశాను. అస్పృశ్యతానివారణ మంటే పట్టాభి కభిమానం మెంప. ఇది కాంగ్రెసుప్రణాళికలో చేరకుండానే విద్యార్థిదశలో గురుపాదులు సర్ లర్ వెంకట రత్నంనాయుడుగారి ఉపదేశప్రోత్సములవల్ల హరిజనసేన నారంభించాడు. ఆ రోజుల్లో బందరువంటిపట్టంలో బ్రాహ్మణ గృహస్థుని పట్టాభి హరిజనులను తనముంటిసేనకులుగా నియమించి అస్పృశ్యతానివారణ కాదనకుడైనాడు.

౯

రాష్ట్ర ప్రజోధము.

“విద్యాభోజులు రాజరాజులు కవుల్

వీరవీరుల్ కృష్ణరా

ట్రాన్స్మ్యూట్ పెక్కురు జన్మమందిన పవి
తాంధ్రంబె మోహంధమై
అద్యారబ్ధమహోద్యంబునకు రా
దచ్చోట నిస్తేజమై
విద్యార్థిప్రభ యస్తమించెనని యు
ర్విన్నింద పాలాదురే?"

ఆహా! మూడుకోట్లమంది సుపుత్రులం గన్న యాంధ్ర
మాత యెందులకో కన్నీరిడుచున్నది. ఎందులకో యననేల?
తోడికాంత లందరుస్వతంత్ర భూషణాంబరధారిణులై ప్రత్యే
కరాష్ట్రవైభవానువిలసితలై కళ్ళు ఫెళ్ళు మనుచుండ మనతల్లి
కిది తలవంపుగాదా? అంధ్రపుత్రులు నిర్వీర్యులా? తోడి
వారలకు ఏవిషయంబునను దీటులేకాని దీనులు కారుగదా?
తమమాతృమూర్తి దీనత నడంపలేరా?

పట్టాభి నిలుపునా ఆంధ్రుడే. ఆరూపములో ఆవేష
ములో, అభిభాషణములో, అభిప్రాయాలలో, అభిమానంలో,
అదీ ఇదీ అననేల అన్నిటిలోను ఆంధ్రత్వంతోలుకామతూ వుం
టుంది. ఎన్ని దేశాలో మనతో సమానప్రతిపత్తి లేనివిప్రత్యేక
రాష్ట్రాలు సంపాదించుకున్నాయి. అయితే దేశాంన్నంతనీ
భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రపద్ధతిని విధజన చెయ్యందే ఆయా
రాష్ట్రములు ఆర్థికంగాను, నైజానికంగాను, ఆధ్యాత్మికంగాను,

బలవత్తరంగాను నృద్ధిపొందజాలననే అభిప్రాయము విశ్వాసముగల పట్టాభి ఆయుద్ధేశాన్ని మనసులో బెట్టుకొని 1911 - 1912 మధ్యలో అనగా యిప్పటి కించుమించుగా ముప్పదిరెండేండ్ల క్రిందట ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్రముయొక్క అవశ్యకతను నిరూపిస్తూ ఆంధ్ర రాష్ట్రము అవసరమా కాదా (Andhra Province for againt) అనే గ్రంథం విశ్వసనీయములైన ప్రమాణాలతో వ్రాశాడు.

మనదేశంలోని ఆంధ్రనాయకులు చాలామంది సమయానుకూలముగా అవసరం వచ్చినప్పుడు ప్రత్యేక రాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకతను గూర్చి యనేక విధములుగా ప్రబోధంచేస్తూనే వున్నారు. ఈ ముప్పదియైదేండ్లనుండి కాని అదెందుచేతనో మందుతిన్న పామల్లా మందకొడిగానే వుండిగాని రెచ్చిల్లలేదు. మనదేశంలో కాంగ్రెసువారు మంత్రీపదవులను స్వీకరించిన తర్వాత ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకత విషయమై శాసనసభలోనొక తీర్మానంచేశారు. అది గవర్నరు సమ్ముఖాన్ని జరిగింది. శ్రీ మద్రాసు గవర్నరు కూడా సుముఖంగానే వున్నాడు. అది ఫలితంలోకి వచ్చేసరికి గొడ్డుగేది బపోయింది. దీనిక్కారణం అరవల అడ్డుకో లంటున్నారు. నిజానికి దీనికూడా ఆలోచించనలసిందే ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్ర మేర్పడితే యిప్పుడు ఆంధ్ర దేశాదాయంలోంచి తమిళ దేశానికి ఖర్చుపెట్టే నాలుగో వంతు సున్నయిపోతుంది. పైగా చాలామంది అరవవాళ్ళ

కుద్యోగాలు లభింపవు. ఇలాంటిసప్లాలు ఎన్నో వున్నాయి. ఈ విషయంలో అప్పటి కాంగ్రెసు ప్రధానమంత్రియైన రాజగోపాలాచారిగారు ఏదో కుమ్మక్క- చేశాడని ఆంధ్రుల్లో చాలా మందికి అనుమానం వుంది. రాజగోపాలాచారిగారని నిర్ధారణగా చెప్పలేముగాని మొత్తాని కెవరో తమిళనాయకులే అయియుంటారు. సరి దేహం లేదు.

ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు తగిలే యాయుష్షుకోలు ఒక్క- తమిళులమీదకే తోసెయ్యడంకూడా న్యాయంకాదు. మన తెలుగువారిలోగూడా చాలామంది పదవీవ్యామోహపాశ బద్ధులై పదవులు స్వాస్థించగానే ఆంధ్రరాష్ట్రప్రజాభాగిని మీద నీళ్ళు చల్లుతూవచ్చారు. ఏనోళ్ళతో కావాలని డబ్బా వాయిచారో ఆనోళ్ళతోనే కొన్నిచోట్ల వ్యతిరేకులుగాను, కొన్నిచోట్ల మానులుగాను ఉంటూవచ్చారు. పట్టాభిమాత్రం ఆయన భావాలనిమార్పుకోలేదుగాని భీమాకంపెనీవగైరా సంస్థల ప్రచారంమీద బడిపోయి తగినసమయంలో దీనివంక చూడలేదు. ఇతడు కొంతకాలం ఆంధ్రరాష్ట్రసంఘానికి అధ్యక్షుడుగా వుండి మిగుల నేర్పుతో రాష్ట్రవ్యవహారాలు చక్క- బెడుతూ వచ్చాడు.

ప్రథమాంధ్రమహాసభ గుంటూరుజిల్లాయందలిబాపట్ల పురమున జరిగింది. ఆసభకు కీ. శే. బయ్య సరసిం హేశ్వర

శర్మగారు అధ్యక్షుడుగావుండి బహుశ్రద్ధగా కార్యక్రమ నడిపి యేవో తీర్మానాలు చేసారు. అప్పటినుంచి యేటూ జరుగుతూవచ్చిన ఆంధ్రరాష్ట్రమండలి వేర్వేరుసభలకు హోరయ్యేవాడు పట్టాభి అతడుకూడా కళ్ళినా గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూర్చోడు. ఏదో ఒకపనిచేస్తూనేవుంటాడు. అక్కడ ఆంధ్ర మహాసభలలో జరిగే కార్యక్రమంలో నాయకత్వం వహించి పనిచేస్తూ వచ్చాడు. దీనివలన పట్టాభికి ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర మంటె యెంత వాంఛవుందోచూడండి 1928 సత్సరములో ఏర్పడిన భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనసంఘాని కధ్యక్షుడు వుండి మనరాష్ట్రోద్యమానికి బలం చేకూర్చుతో వచ్చా.

అయితేనేమి ముప్పదినవత్సరాలనుండి ప్రయత్న చేస్తూన్న ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రసమస్య చల్లబడిపోయింది. అట్లోకే విజయనగరం కుమారరాజావారును ప్రస్తుతం సంయుక్త రాష్ట్రాల శాసనసభాసభ్యులును, వారణాసీనగరపరిపాలకులు ఆంధ్రాభిమానులు నైన సర్. విజయాగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర సంఘాధ్యక్షుడై యీనాలుగేండ్లలోను ఆంధ్రదేశమంతా పర్యటనం చేసి ఆంధ్రులలో రాష్ట్రవాంఛను ఇబ్బడి చేయగ నారు. త్వరితకాలంలోనే ప్రత్యేకరాష్ట్రసిద్ధి కలుగజోతుందని ఆశాఠేఖలు ఆమహాశయుని ప్రచారఫలితములుగా కనిపిస్తాయి. ఇంతకీ ఆంధ్రుల అదృష్టం ఎలావుందో?

ఉ ప స ం హా ర ము.

పట్టాభిగారివద్ద లోగడ చెప్పబడిన ప్రజ్ఞలేగాక మఱా క్కవిశేషగుణంకూడా ఆయనలో మూర్తీభవించి ఉంది. ఈ కాలంలో ఒక్క మహాలోభులకేతక్క తక్కినవా రెవ్వరూ దాన్ని చేపట్టరు. అంతమాత్రంచేత పట్టాభిగారు లోభి యని శంకించడానికూడా వీలులేదు. పట్టాభిగారి పొదుపరితనానికి లోభుల పొదుపరితనానికి హస్తీమశకాంతరం తేడావుంటుంది. లోభులు వాళ్ళు తినరు. ఒకళ్ళకి పెట్టరు. తినేవాళ్ళనిచూస్తే వాళ్ళకి తల తిరుగుతుంది. ఇతరులకు పెట్టేవాళ్ళని చూస్తే ఒడలు కంపర మెత్తుతుంది. పట్టాభిపొదుపు అలాటిది గాదు. దానిలో కూడా విజ్ఞానము ప్రతిభా ఉంది. అయితే యీకాల ములో దూబరాఖర్చులు చేసేవారూ, బడాయికోరులూ, దివా లాపాచ్చాలూ దాన్ని విపరీతభావంతోను, యీనడింపుతోను, ఆయన్ను లోభి అనుకోవలసిందేగాని ప్రపంచజ్ఞానం సంసార లక్షణాలు కలవా డెవ్వడూ అనడు. అనలేడు. ఒకవేళ అన్నాడా వాడు శుద్ధమూర్ఖుడు.

పట్టాభి పొదుపరి అనకుండా వుండలేము. ఆపొదుపు లోనూ గూడా యెంతచమత్కారమో, ఎంతసహనమో, ఎంత విజ్ఞాన మున్నదో యోచించండి. ఆయనకు నిష్ప్రయోజన మైనవస్తువేదీవుండదు. ఏవస్తువు నెన్నివిధాలుగా ఉపయోగించు

కోవచ్చునో ఆనేర్పు అతని కలవడింది. ఇతరులకది అలవడడం కష్టసాధ్యం ఆయన యేదేనా సభకు వెళ్ళి అచ్చటజరిగే వాద ప్రతివాదముల నాలకిస్తూ యండలి ముఖ్యవిషయాలను తన చేతులోపున్న వార్తాపత్రిక అంచులమీద రెండువైపుల కాళీ స్థలంలో వ్రాస్తాడు. తాను హోటలునుంచి తెప్పించుకొన్న ఇడ్లీపొట్టలానికిచుట్టిన దారమును జాగ్రత్తగావిప్పి పేని కాకి తాలు కుట్టుకోవడాని కొకచోట జాగ్రత్త పెడతాడు. పొట్లం కట్టిన కాకితాన్ని జిడ్డుచేతులు తుడుచుకునేందుకు ఒకచోట నిక్షేపం చేయిస్తాడు. పొట్లం తానురాకును దొడ్డిలో ఖొట్టిలో నిల్వచేయించి వాటిని, జిడ్డు తుడిచిన కాకితాలను గుర్తానికి గుగ్గిళ్ళుడకేసే పొయికింద మంటకుపయోగింప చేస్తుంటాడు. ఆయనకు వచ్చిన పోస్టుకవర్లను విడదీసి బజారుబిల్లులకుపయోగిస్తాడు.

అయితే పట్టాభి మొదటినుంచీ కష్టముల కలవాటు పడినవాడూ మితవ్యయంతో జీవయాత్రనుసాగించుటకలవాటు పడినవాడు అనడంచేత ఆఅభ్యాసమాతనికై శ్వర్యవంతుడైనా నహజస్యభావం కానడంచేత విసువ లేదు. పడువ ననసరమూ లేదు. ఇదంతా యెందుకు? కోట్లాది అర్బుదాది రాబడి వచ్చే ప్రభుత్వంవారు యుద్ధపరిస్థితులవల్ల వస్తువులన్ని కరవై పోయిన తర్వాత సినీమాలద్వారా వార్తాపత్రికల్లోనూ పట్టాభిగారి మార్గాన్నే మరొకవిధంగా ప్రచారం సాగించడం లేదా?

ఆదినుంచి అంతంవరకు కాంగ్రెసు 'నో ఛేంజిఫార్మ్'లోనే
 పాన్నపట్టాభిగారు పలువిధంబులైన సంస్థలలో తలమార్చి
 కూడా సమయం వచ్చినపుడు త్యాగం చూపించడం మాన
 వెనుకన త్యాగ హోద్యమం మహాత్ము డారంభింపగానే
 పుట్టణంలో ముందంజ వేసిన త్యాగ హామరంలో దూకినవా
 డాభి. 1942 ఆగస్టులో కాంగ్రెసు మహాసభ చేసిన తీర్మా
 నం అనుసరించి ప్రభుత్వం వారు గాంధీ ప్రభృతులను నిర్బం
 దం నుంచి నట్లుగానే ఆంధ్రనాయక మణియైన పట్టాభిని కూ
 నించారు. దేశస్వాతంత్ర్య సమర యోధులకు కారాగార
 సము కస్తానుభవమూ యెప్పుడూ తప్పవుగదా?

పట్టాభిగారి మేధానంపత్తి, సమయజ్ఞత, విషయవివేచనా
 ఘర్షణము, రచనాకౌశలము, వాక్పటిమ, విమర్శనానైపుణి
 భారతమహానాయకునిగా చేసినవి అనుకోవాలి. ఆయన
 గన్న విజ్ఞానానికి, వై దువ్యమునకు, ఉత్సాహానికి, నిర్మోగమా
 గానికి, ధైర్యానికి అతడు ఇంగ్లాండు అమెరికా మొదల
 యైన విదేశాలకు వెళ్ళి, హిందూ దేశస్వాతంత్ర్యమును గూర్చి
 హిందూ దేశ స్థితిగతులను గూర్చి యక్కడ ప్రచారం సాగించి
 ముంటే అంతర్జాతీయప్రఖ్యాత యశోవిశాలురైన మనదేశ
 నాయకులలో గొందరివలెనే ప్రఖ్యాతినొంది భారతదేశము
 యొక్క కీర్తిప్రతిష్ఠలను ఖండఖండాతరాల్లో చిరస్థాయిగా
 ఉండేట్లు చేయగలిగేవాడు. ఆయన కట్టి అభిలాష లేకపో
 యింది, అదిభారతీయుల దురదృష్టమే అనాలి.

ఈవిధంబుగా నమోదుమైన దేశసేవజేసి దేశసేవకాగ్ర
గణ్యుడని, ఆంధ్రనాయకుడని, మహామేధావి యని పేరొందిన
పట్టాభివంటి విజ్ఞానవంతునకు ఆంధ్రుడు కానడంచేత కాబోలు
దేశీయమహాసభాధ్యక్షపీఠము అలంకరించే యోగ్యత లేక
పోయింది. 1939 లో అట్టి అవకాశం వచ్చినప్పుడు పట్టాభిని
పెద్దలంతా నిలబెడితే దేశదార్భాగ్యంవల్ల కాంగ్రెసులో చీలి
పోయి వచ్చి వంగదేశీయుడైన సుబాసుబోసును ఎదురుగా నిలబెట్టి
~~అట్టి~~ గెలిపించి గద్దెనెక్కించారు. పట్టాభి అప్పటికీ
యిప్పటికీ నికార్సయిన దేశసేవకుడే కదా.

అఖిలవిజ్ఞానసంపన్న సమధికుండు
తెనుగువిజ్ఞానదీప్తికి దీటురాయి
తెనుగుతేజంబు నల్ దెసల్ తేజరిల్ల
దివిటివేసిన పట్టాభిదివ్యమూర్తి.

సంపూర్ణము.

శ్రీశారదాముద్రాణాలయము, భట్నవిల్లి యి. జి. 81.

పానరుద్రాణము. పాతము: 1000.

